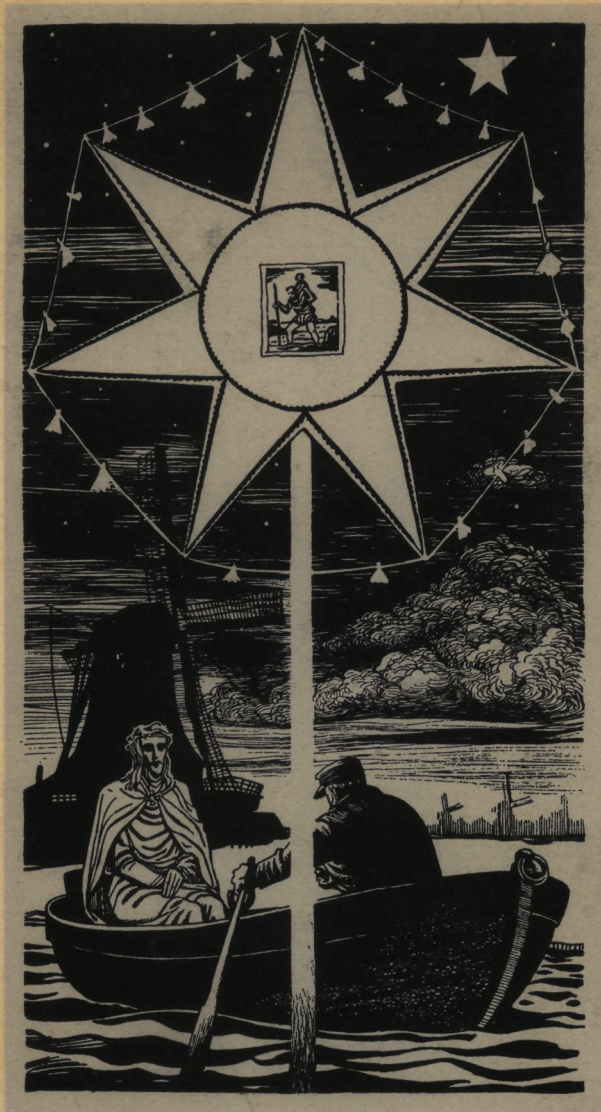

COR BRUIJN

Twée
Kerstavond-Vertellingen

In deze reeks verschenen:

COR BRUIJN

KINDEREN VAN HET EILAND

Geïllustreerd door Jos. Ruting

2e druk, geb. f 2,40

COR BRUIJN

EEN GAVE VAN GOD

Geïllustreerd door Anton Pieck

3e druk, geb. f 1,95

A. RUTGERS VAN DER LOEFF-BASENAU

VAN EEN DORP, EEN JONGEN

EN EEN ORGEL

Geïllustreerd door W. G. v. d. Hulst Jr

2e druk, geb. f 2,25

EVERT ZANDSTRA

DE ROEP IN DEN NACHT

Geïllustreerd door F. B. Nusselder

geb. f 2,40

H. J. VAN NIJNATTEN-DOFFEGNIES

HARM, DE LEUGENAAR

Geïllustreerd door G. D. Hoogendoorn

geb. f 2,75

Bij een bestelling van minstens 20
exemplaren van één titel geldt een ver-
laagde prijs. Vraagt uw boekverkoper!

ANNE MULDER

DE EZEL VAN DE HEILIGE STAL

Geïllustreerd door W. G. v. d. Hulst Jr

geb. f 1,90

JULES SUPERVIELLE

DE OS EN DE EZEL

VAN DE HEILIGE STAL

Vertaald door Maurice Roelants

2e druk, geb. f 2,50

R. L. BRUCKBERGER

DE WOLF VAN GUBBIO

Zijn zeven wonderen en het achtste

Vertaald door Marianne Philips

Geïllustreerd door Bert Bouman

geb. f 2,50

L. LOOPUYT-DE BRUIJN

HET LICHT IS ONTSTOKEN

Drie Kerstvertellingen

Geïllustreerd door J. v. d. Guchte-

v. Hoboken

geb. f 2,95

UITGEVERIJ PLOEGSMA - A'DAM

COR BRUIJN

Twee Kerstavondvertellingen

Illustraties en omslag van S. Pennink

Aan de reeks Kerstverhalen, spelende in verschillende streken van ons land, worden thans door Cor Bruijn een tweetal nieuwe toegevoegd.

Beide vertellingen in dit boekje, volksvertellingen in de ware zin des woords, laten zien, hoe iedere mens, evenals Christoforus, drager kan zijn van het licht, als hij liefde bezit voor zijn medemensen en deze liefde in daden omzet; liefde niet alleen voor diegenen die hem nastaan of die zijn sympathie hebben, maar ook voor hen, aan wie hij liever voorbij zou gaan. Vooral in deze laatste benadert hij de liefde, die in Christus haar symbool heeft en tot welke Deze heeft opgewekt.

In het eerste verhaal maakt de lezer kennis met een oud gebruik, waarvan de auteur de diepere betekenis heeft willen verklaren. Hier brengt de oude Gerben door middel van zijn ster het Kerstlicht bij de bewoners van zijn dorp. Al kan hij deze ster niet ongehavend houden, als hij de hoogste waarde, die zij vertegenwoordigt, moet verdedigen, het bewustzijn lichtdrager te zijn is zijn behoud en brengt hem veilig terug bij zijn vrouw, die hem op zijn tocht in de steek heeft gelaten en die hem, ondanks haar ruwe woorden, toch zo genegen is.

In het tweede verhaal is het de ruige veerman, die met zijn zuster heeft gebroken, maar die zich weer met haar wil verzoenen, als in de Kerstnacht Christus hem aanziet.

Beide vertellingen zijn zuiver en stijlvol van gehalte en zijn zowel voor volwassenen als voor de oudere jeugd bestemd. Zij lenen zich bij uitstek om te worden voorgelezen. S. Pennink illustreerde het boekje met fraaie pentekeningen.

UITGEVERIJ PLOEGSMA
AMSTERDAM-C.

TWEE KERSTAVOND-VERTELLINGEN

COR BRUIJN

twEE
KERSTAVOND-vertellingen

ILLUSTRATIES VAN S. PENNINK

MCML

UITGEVERIJ PLOEGSMA TE AMSTERDAM
AAN DE SPIEGELGRACHT

De inhoud van „T W E E K E R S T A V O N D V E R T E L L I N G E N”
wordt gevormd door

D e m a n m e t d e s t e r

D e v e e r m a n e n z i j n d u i v e k a t e r

★

Van Cor Bruyn verscheen bij Uitgeverij Ploegsma :

„Een gave van God” (3e druk). Kerstvertelling

„Kinderen van het eiland” (2e druk). Kerstvertelling

„De stroper uit de oude molen” (4e druk). Een verhaal voor
jong en oud

„Nederlandse sagen”

en in samenwerking met Nienke van Hichtum :

„Uit het sagenland” (sagen en legenden aller landen).

DE MAN MET DE STER

I

erstavond is over het land en over het water, maar de hemel is verduisterd, er is geen ster te zien. Wel staat er slechts een aasje wind, maar het is toch fel-koud. – Het zal een barre reis worden, zegt Gonne tegen Gerben. Ze pakt haar neus en haar oren er tenminste maar goed in. – Mens, dan kun je toch immers niet zingen, zegt Gerben. – Met die doek voor je mond!

Maar Gonne doet het toch en ze begint er ruzie over te maken. Daar houdt Gerben niet van en hij antwoordt er dan ook niet op. Hij steekt zijn hoofd nog even om het hoekje van de buitendeur en onderzoekt weg en weer. Weg en weer zijn best voor het hanteren van de ster! Dat gaat altijd het best, als het droog is en er weinig wind staat. Maar het is bitter koud, Gonne heeft gelijk. De mensen, die nu genoeg turf of kolen voor de kachel hebben, zijn gelukkig.

– Zie je wel, zegt Gonne, als hij zijn hoofd weer naar binnen trekt, – het water in een mens zijn ogen bevriest haast.

Gerben knikt. Hij trekt zijn oude jekker langzaam en als met tegenzin aan, dan neemt hij zijn rafelige bontmuts en trekt die tot over de oren. Zijn oude, rode handen beven, als hij er de sajetten polsmofjes over schuift. Dan haalt hij de ster uit het achterend en steekt de kaars aan, die er diep in haar midden in is bevestigd.

De zorglijke trekken op zijn lange, smalle gezicht verlevendigen zich meteen, een milde glimlach legt zich om zijn mond heen. Zo mooi is zijn oude ster toch nog! Wat zullen de kinderen kijken naar de nieuwe plaatjes, die hij er op heeft geplakt en naar de bontkleurige figuren. Hoe helder is het rood en oranje van de waaiertjes, die hij aan de touwtjes tussen de punten van de ster heeft aangebracht! Hij steekt een lange vinger naar voren en geeft de ster een duw, zodat ze begint te draaien.

– Er heeft nooit blijder dag op aarde ooit geblonken, neuriet hij.

Gonne, in een hoek van de kamer, werkt haar dikke lijf met moeite in haar bruine mantel. Ze heeft geen aandacht voor de ster. Gerben geeft deze nog een duwtje en nu legt de lach zich over zijn hele gelaat.

– Gonne, vraagt hij, – ken je dat lied nog?

En dan neuriet hij de eerste regel van dat lied uit zijn jeugd, dat hem zo plotseling te binnen schoot, nog eens.

Gonne draait zich langzaam naar hem om. Als ze de ster ziet branden, gaan haar ogen wijd open. Dan kijkt ze korzelig naar die man, die daar de ster al draait en die er zowaar bij staat te lachen.

– Wàt? zegt ze. Ze loopt langzaam en schommelend op hem toe.

– Wàt blijder dag op aarde?

Hij kijkt wat uit de hoogte op haar neer, doordat hij zo lang is, en neuriet goedig de regel nog eens.

– Da's oud, Gonne! Dat zong Pietje Vloon al, toen ik nog jong was!

Ze kijkt hem niet aan. Ze kent zijn gezicht al zo lang en aan die glimlach heeft ze een hekel. Die voorspelt nooit iets goeds.

– Oud of niet oud, zegt ze hard, terwijl ze nu tot vlak achter de ster treedt, – ik ken het niet, en ik zing het ook niet. Ik ken alleen maar: ‚Nu zingt den Here blij’ . . . en dat ‚blij’ konden we er eigenlijk gerust af laten.

Meteen brengt ze, haar hals rekkend, haar hoofd naar voren en haar mond, vlakbij de opening achter in de ster, blaast en de ster verduistert.

– *Jij* zou de kaars natuurlijk al half opgebrand willen hebben, voor we bij het eerste huis zijn! zegt ze scherp.

Hij zwijgt daarop. Zijn blik blijft bij de ster. Zijn glimlach verdwijnt niet.

Ze lopen buiten achter elkaar, Gerben voorop, lang en wat gebogen, hij draagt de ster rechtstandig, Gonne volgt hem op enkele meters; over haar dunne mantel heeft ze nog een fichu omgelegd, daaronder houdt ze armen en handen. Haar muilen kleppen bij het gaan zacht hoorbaar op het zwarte paadje langs het water. Gerben neuriet weer. Die oude regel wil niet meer uit zijn hoofd. ‚Er heeft nooit blijder dag op aarde ooit geklonken.’ Hij neuriet en kijkt naar de hemel. Maar de hemel is er niet, er is slechts het duister. Dan ziet hij naar links over het water van de Zaan. Hij kan het nog juist onderscheiden: een matte glans, ver voor hem uit duidelijker waarneembaar. Daar moet hij diep van binnen om lachen. Licht is er altijd, als je het maar vinden wilt! Niet iedereen weet wat dat betekent, maar hij weet het: het is toch zeker

niet voor niets eens Kerstavond geweest! Nooit blijder dag heeft ooit geblonken, hij weet het. Is dat niet om dankbaar te zijn? Is dat niet om te lachen, diep in je lijf? Er komt op datzelfde ogenblik een donker geluid uit zijn keel. Drommels, kan lachen uit je lijf oprispen? Hij mag wel oppassen! Gonne heeft het gelukkig niet gehoord. Die zou er toch niets van begrijpen.

– Wat zeg je? roept Gonne.

Zie je, daar heb je het al! Hij staat even stil, steunt met de stok van de ster op het pad en laat Gonne vlak bij zich komen.

– Of lachte je? vraagt Gonne.

Gerben ontwijkt liever een rechtstreeks antwoord.

– Het is best weer voor de ster, oudje, zegt hij. Zie je, op die manier moet je zulke dingen tegen Gonne zeggen. Dan begrijpt ze ze wel.

Maar ach nee, Gonne begrijpt ze ook zo niet.

– Wat jij maar best weer noemt, gromt ze en loopt langs hem heen.

– Ik ben zo koud als een steen en het is stikdonker. Straks lopen we nog in het water.

Gerben volgt haar goedmoedig.

– Koud ben ik ook, zegt hij haar achterna, – maar dat gaat wel over, oudje, als we eenmaal aan het zingen zijn. En helemaal donker is het niet. Kijk maar naar het water, oudje! *Helemaal donker is het nooit!*

Hij lacht weer, maar hij zorgt nu wel, dat Gonne het niet kan horen.

Dat laatste was goed gezegd, hij is een slimmerd. De grootste lof is die, welke je zonder woorden zegt, ook de lof van onze Heer Jezus.

– Je zanikt! hoort hij Gonne wat korzelig roepen, maar het deert hem niet. Neen, neen, die druppel is toch maar weer in haar glaasje gevallen!

Nu lopen ze enige tijd zwijgend achter elkaar. Hij houdt zijn pas wat in, Gonne vordert slechts langzaam. Hij ziet flauw haar brede schaduw voor zich. Ze wou liever niet meegaan, maar ze deed het toch. Gelukkig maar! Ze zingt beter dan hij, zo helder en vol is haar stem nog. En zijn stem is net die van een gebarsten pot. Het is ook zoveel prettiger: samen. Ze trokken er al zoveel jaren op deze avond samen met de ster op uit, dat de mensen hen vaak genoeg Melchior en Balthasar noemen, hem Balthasar en haar Melchior. Gonne wordt daar steeds boos om. Waarom eigenlijk? Past het niet, dat een vrouw de lof van het Jezus-kind zingt? Laten ze haar gerust Melchior noemen! De glans blijft dezelfde, de glans van het licht in de duisternis.

Ze komen nu aan het einde van het kronkelende zwarte paadje en staan

op de grote weg. Hier ligt de Zaan achter een brede rietschoot. Er gaat onzichtbaar een zacht wuiven over dit riet, het is als een zucht te horen. Ze staan even stil, dicht bij elkaar, want hier zal Gerben de kaars aansteken.

Gonne houdt de stok vast. De ster schudt, want haar handen en armen beven. Ze merkt het zelf.

– Die ellendige kou! moppert ze. – Ik ga weer naar huis toe!

Maar daar meent ze natuurlijk niets van, welneen, welneen. Gerben steekt haastig een lucifer aan, de fosfor flakkert en dan brandt de kaars en de hele ster licht op. Het begint binnenin Gerben weer te lachen. Hij grijpt de stok beet. – Geef maar op, Gonne, geef maar op!

Met zijn lange vinger geeft hij de ster een duw en dan draait ze. Een schoon glorende, zevenpuntige ster met tal van kleuren draait in de duisternis. De wereld wordt ruimer. De wereld wordt anders! Zò werd de wereld ook anders door de komst van het kindje in de kribbe! ,Er heeft nooit blijder dag op aarde ooit geblonken!

– Zie je wel, Gonne, hoe anders nu de wereld wordt?

Gonne wendt zich echter bruusk af en loopt verder.

– Begin je weer, ouwe gek, die je bent?

Het klinkt wel nijdig, maar zo erg meent ze het natuurlijk niet. Welneen toch! Ze heeft het koud en een dagje ouder wordt zij ook, al blijft dan haar stem nog zo mooi voor de Kerstzang.

Gerben neemt de ster weer op en drost achter haar aan. Kost het hem nu ineens wat meer moeite? Is de ster, nu ze brandt, zwaarder? Hoe komen zijn klompen nu ineens als lood aan zijn voeten? Is het licht soms zwaarder te dragen dan de duisternis? Dat kan niet, dat kàn niet! . . . En toch . . . eens moet er een man geweest zijn, sterk als een reus . . . die droeg mensen over een moeras heen . . . die droeg er ook het Christuskind overheen . . . dat werd hoe langer hoe zwaarder . . . met de grootste moeite volbracht hij die tocht . . . ook die reus kreeg lood aan zijn voeten, leek het . . . maar tòch bracht hij dat Kind naar de overkant . . . en daarna . . . daarna ontbloeden bladeren en bloemen aan zijn gaanstok, toen hij die in de grond stak!

– Gonne! roept Gerben, maar zijn vrouw slaat daar geen acht op. Dan vindt hij plotseling de lach weer terug. Het licht zwaarder dan de duisternis? Het zou wat! Het licht van de Kerstster overwint al het donkere in de wereld! En nu ruikt Gerben bovendien de kaars nog! Lekker is dat! Licht en geur geeft de Kerstster! De zwaarten van het leven heft ze op, welzeker, zó is het.

Hij volgt Gonne nu weer gemakkelijker. Het grind knerpt sneller onder zijn klompen. Zo aanstonds komen ze aan de boerenplaats van Dirk Boon en daar zal de eerste deur dan voor de ster geopend worden. En daarna zal de Boodschap weer vernomen worden van huis tot huis. Het lijkt wel, of dit werk hem elk jaar liever wordt. Waar de Boodschap aangenomen wordt, zal het immers goed zijn onder de mensen! Geen armoede allereerst! Geen haat en wrok! En geen verdrukking, geen oorlog, want de zwaarden zullen tot sikkelen worden gesmeed! ,Want ziet, Ik schep nieuwe hemelen en een nieuwe aarde.' Dit is geen droom alleen, een droom van Jesaja, van mij en alle andere mensen. Dit is droom en belofte. De ster wijst naar de vervulling. Zeker, dat weet Gerben goed. Om droom en werkelijkheid legt de ster haar lichtkring.

— Gonne! roept hij nu luid en met zingende stem. — Eerst maar naar Dirk Boon, oudje!

Hij geeft onder het voortgaan zijn ster een duwtje. Voor de draaiende ster wijkt de duistere wereld verder terug, een blijder dag zal beginnen te blinken.

Gonne wacht nu op hem. Binnen de kring van de ster gloort haar gezicht naar hem op. Ze kijkt boos, haar ogen lichten fel.

— Voor ik voor die rijke, gierige boer zing! zegt ze hard. — Ik wou nog liever!

Hier begint de strijd van ieder jaar. Gerben weet het. Maar ieder jaar won het licht van de ster het nog. Zo zal het ook nu gaan. Gonne zal heus wel zingen. Hij laat de ster draaien en zo betreedt hij de brug naar het boeren erf.

— Rijk is hij misschien wel, maar gierig niet, Gonne, zegt hij verzoenend.

— Alle rijken zijn gierig! weerstaat Gonne hem. — Ik zing niet!

Maar Gerben loopt door, hij weet dat Gonne wel volgen zal. — Eerst dan maar naar de knechtenkluis, zegt hij.

Dat weigert Gonne niet. Ze lopen het huis van de boer voorbij, de huisdeur, de staldeur. Daarachter bevindt zich de houten kluis van de knecht. Door de nachtdoek voor het enige raam valt wat lamplicht naar buiten. Daar houden ze even stil. Gerben draait langzaam zijn ster. Gonne zet hoog en helder in, even beeft haar stem, maar dan krijgt ze vastheid.

,Nu zingt den Here blij, wij mensen al te garen
en ook de Englenrij, in deze nieuwe jaren;

want in deez' donkre nacht Maria's lieve zone,
zo lang al reeds verwacht, werd in deez' nacht geboren.'

De langzaam wentelende ster legt nu een zachte glans op Gerbens ge-
laat. Zijn ogen volgen het wapperen der kleurige waaiertjes aan de
draden. ,Weest gijlieden dan vrolijk en verheugt u tot in der eeuwig-
heid in hetgeen Ik schep: want ziet, Ik schep Jeruzalem een verheuging
en haar volk een vrolijkheid.'

Hoe mooi zingt die Gonne dat toch! Wenkt ze hem? Moet hij ook
zingen, wenkt ze? O, hij wil wel, maar het klinkt zo slecht! Sneller
draait hij de ster rond. Gonne wenkt weer, driftiger nu, en dan zingt
hij mee, hij legt zo zacht mogelijk zijn gebarsten geluid in tertsen en
sexten tegen het hare. En onderwijl lopen ze nu langzaam naar de
gesloten deur. Ze kloppen niet, ze trekken niet aan het klinktouw. Ze
zingen rustig op die deur toe.

,Die ster die daar verscheen! Drie wijzen uit het oosten
die trokken er haastig heen, de ster die hen vertroostte.
De ster die stond toen stil, verroerde gene vinne
te Bethlem boven de stal. Daar trokken ze haastig binnen.'

Hun lied is als een roep. Ze weten het: hun zal opgedaan worden,
door ieder die hen hoort. Nog nooit bleef op hun gang met de ster
ook maar één deur moedwillig gesloten. Zo is het ook hier, natuurlijk.
Het kleine meisje, dat naast de jonge moeder verschijnt, houdt deze
vast bij de rok. Haar ogen staan wijd open, haar lippen gaan van
elkaar. Gerben knikt haar toe, hij geeft de bewonderde ster een extra
duwtje en zingt steviger nu mee. Gloria, gloria! juicht het in hem:

,Daar lag dat kleine kind in doeken teer gebonden
bij de beesten in een stal, voor onze boze zonden.'

Gonne stapt nu naar voren en steekt het centenbusje vooruit. Ze
schudt het, de centen, die ze er zelf vooraf in gedaan heeft, rammelen.

De vrouw lacht en schenkt haar kleine gave.

– Toe maar, Grietje! moedigt ze het meisje aan.

Gonne laat het busje naar dit schuchtere wezentje dalen. Ze zingt bijna
niet meer. Ze ziet de schuchterheid niet. Ze rammelt met de bus vlakbij
de kleine oren, zodat het kind er verschrikt haar cent in werpt. Dan
staakt Gonne haar zang geheel.

– Dank je, vrouw! zegt ze en wendt zich meteen tot gaan.

Gerben zingt door, hij neemt de melodie over en lacht naar het kind en draait zijn ster.

Dan begint ook het kind te lachen.

– Moeder, moeder, de ster!

– De ster, ja, Grietje. En dat is Balthazar, Grietje!

Ze lachen alle drie naar elkaar. Het lied is uit, doch de ster draait verder.

Maar Gonne roept, er is ongeduld in haar stem. Het is koud en ze moeten verder. Met enige tegenzin wendt Gerben de ster naar de duisternis achter hem.

– Gelukkige Kerstdagen, vrouw! groet hij.

Dan gaat de deur dicht en de nacht is weer over dit vreemde erf.

– Kom, Jan Treuzel! moppert Gonne. – Bij de boer niet, hoor!

Ze gaan nu het pad terug, dat ze gekomen zijn, Gonne weer voorop, Gerben volgt moeilijk. Hij loopt meer gebogen. Hij ziet op tegen de komende strijd. Hij mag die niet ontwijken. Het Licht is voor ieder, dat weet hij te goed. Hij veegt met de rug van zijn hand zijn neus af.

– We kunnen toch niet de één wel en de ander niet, Gonne, begint hij zachtmoedig.

Dat is het teken voor Gonne. Wil Gerben niet toegeven? Moet de strijd van vorige jaren weer opnieuw beginnen? Goed, ze is bereid, ze zal hem deze keer winnen. Ze stelt zich vierkant tegenover hem.

– Hier niet! roept ze met beslistheid naar hem omhoog. – Deze Dirk, deze Dirk! Zijn centen branden, dat wéét je!

– Sst, sst, maant Gerben. – Niet zo luid, niet zo hard! Ik begeer zijn geld immers niet, Gonne. Maar de ster is voor ieder, hoog en laag, rijk en arm.

Doch deze woorden kalmeren haar niet, ze maken haar woedend.

– Denk je, dat ik voor kerels als Dirk Boon door de kou loop? krijt ze luid. – Als je . . . als je . . . Ik zeg je, dat ik zo omkeer en naar huis ga!

Ze dringt driftig naar hem op, grijpt hem bij de arm en duwt hem wat opzij. Dan rekt ze zich op de tenen en blaast naar de opening in de ster, waar de kaars brandt. Doch de kaars brandt door en met een krampachtige beweging heft Gerben de ster hoger op.

– Wel verdraaid! raast ze, terwijl ze verder aan zijn arm rukt. – Vervloekte gek, dwaas, die je bent! En ik zeg je, dat we hier voorbijgaan! *Uit* die kaars, zeg ik!

Gerben wil liever zwijgen tegen haar drift. Hij worstelt steunend om

zijn ster brandend te houden. Die waggelt nu voor zijn gezicht heen en weer.

— Ik zeg je . . . ! hijgt Gonne. — Wel verdorie, nu schieten mijn muilen ook nog uit! Lelijke . . . lelijke uilenkop! Dáár, dat ben je!

Ze zoekt scharrelend in het donker, waar haar schoeisel gebleven is. Als ze het eindelijk weer aan haar voeten heeft en ze weer op Gerben aan wil rukken, gaat eensklaps de staldeur, waar ze vlakbij staan, open, en Dirk, de boer, verschijnt zelf in het licht.

— Ah, jullie! begroet hij hen vrolijk. — Ik dacht al: wat hoor ik toch?

— Melchior en Balthasar! roept hij dan meteen de stal in naar zijn knecht. — Waarschuw moeder de vrouw, Kobus!

Kobus, die juist het laatste drinkwater voor de koeien in de goot pompt, laat zijn werk in de steek.

— Ha, die Balthasar, ha, die Melchior! roept hij. Daarna verdwijnt hij om de boerin te halen.

Gerben treedt, bukkend door de lage deur, de stal in. Hij geeft zijn ster een duw, zodat deze langzaam begint te wentelen. Gonne blijft echter buiten staan. Als een pilaar staat ze, de armen strak langs het lichaam, in weerstand.

„Nu zingt den Here blij,“ begint Gerben dan maar in zijn eentje te zingen. Zijn stem slaat dadelijk over. Hij voelt iets rauws in zijn keel en aarzelt. Maar dan vat hij moed. Hij heft het hoofd en, de wapperende waaiertjes in hun wenteling volgend, wil hij zijn lied voortzetten, als Boon, de boer, naar Gonne roept, of ze erin of eruit wil, want de deur moet dicht, anders trekt de warmte uit de stal.

— Kom nu, Gonne! wenkt Gerben. — Het is lekker warm hier.

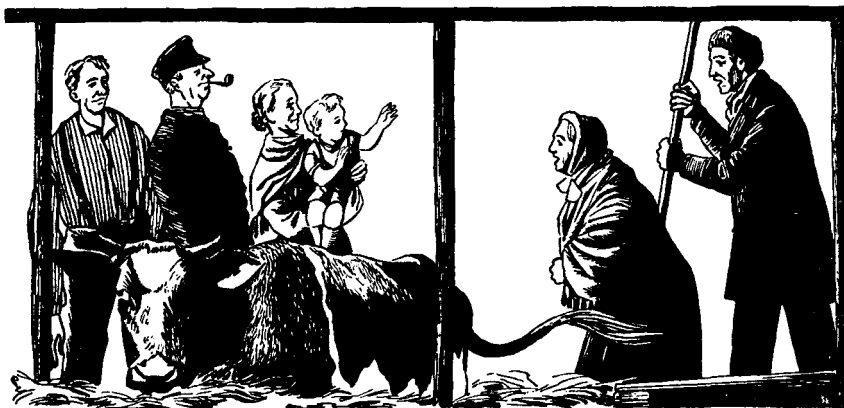
Daarop treedt Gonne binnen. Alleen haar benen bewegen, haar lijf houdt ze strak en recht, de armen houdt ze er strak en recht langs, haar lippen liggen stijf op elkander. Zo stelt ze zich naast Gerben. Die zingt nu door en geeft haar onderwijl een duwtje in de zij om haar aan te sporen mee te doen, maar Gonne houdt de lippen op elkaar. De boer ziet verwonderd lachend het stel aan.

— Melchior! roept hij spottend.

Gonnes ogen flikkeren boos op. Haar lippen sluiten zich vaster.

— Maria's lieve zone, zingt Gerben.

Dan gaat er een binnendeur open en de boerin komt in de stal. Ze draagt een eenjaarskind op de armen. Dat steekt meteen de handjes bevend van verlangen naar de ster uit en het lacht. De vrouw lacht ook, eerst naar de ster, dan naar haar kind, dan naar Gonne.

En dan zingt Gonne ineens. Weet ze zelf wel hoe? Ze kijkt naar de kleine boerejongen en ze lacht terug en de klanken komen. Vast en hoog rijst haar stem, rijst en daalt, rijst en daalt. En de ster draait, Gerben draait haar nu vlugger en legt zo zacht mogelijk zijn gebarsten stem in tertsen en sexten tegen de hare aan. ‚De ster, die hen vertroostte.‘ Een koe ziet om en maakt een zacht geluid, de koe naast haar antwoordt.

Maar als het lied uit is, wendt Gonne zich dadelijk af en loopt op de buitendeur toe.

– Melchior! roept de baas. – Loop je nu meteen weg, meid?

– Gonne! roept de boerin.

De ster draait door.

– Tatata! roept de kleine jongen.

Maar Gonne loopt door, tot ze de klink van de deur in de hand heeft.

Dan pas ziet ze om.

– Kom, Gerben! zegt ze luid en strak, en de boer verwondert zich, dat haar stem nu ineens zo hees is. Hij grabbelt diep in zijn zak, maar hij vindt er niets.

– Geef eens een paar centen! roept hij zijn vrouw toe. – Maak er maar een stuiver van!

Gonne licht de klink op en opent de deur.

– Kom! herhaalt ze ongeduldig naar Gerben. Haar stem is donker als de nacht, die daar buiten ligt.

Gerben aarzelt. Hij zet zijn ster stil. Er is verbazing in de stal. De boer lacht niet meer. De knecht loopt met grote passen naar zijn pomp.

– Wel verdraaid nog aan toe! mompelt hij hoorbaar.

Gerben veegt met de rug van zijn hand langs het voorhoofd, alsof hij het warm krijgt.

– Nu, goedenavond dan maar, groet hij, – en . . . en gelukkige Kerstdagen met elkaar.

– Wacht even, zegt de boer, – daar is de vrouw, man.

De boerin staat nu weer in de binnendeur. Haar armen zijn leeg. Ze houdt haar gave naar Gerben. Deze aarzelt weer. Hij herinnert zich de woorden, die hij tegen Gonne heeft gezegd. ‚Ik bekeer mijn geld niet.‘ Moet hij het nu toch nemen? Is weigeren niet te bot? Hij wil niemand kwetsen.

– Wel verdraaid! roept de boer, die zijn aarzeling bemerkt, – ben je bang om je vingers te branden, kerel?

Gerben schudt het hoofd, ziet verward naar de buitendeur, maar daar is nu slechts het donkere gat van de nacht en de kou stroomt er binnen. Hij moet voortmaken.

– Asjeblijft, vrouw, zegt hij en hij tikt aan zijn muts, stapt op haar toe en steekt de hand uit. Hij ziet dan echter, dat er zilver tussen haar vingers blinkt, en weer aarzelt hij. Een dubbeltje? Een kwartje?

– Neem het gerust, Gerben, zegt de vrouw met een warme lach, – het is je gegund.

Nu weifelt Gerben niet meer.

– Dank je, vrouw, zegt hij. – Dank je wel, hoor. En gezegende Kerstdagen allemaal.

Hij staat nog even te treuzelen en draait aan zijn ster, maar de boer drijft hem naar de deur toe.

– Ja, vooruit nu maar! Goeienavond, en de groeten aan Melchior. Die heeft meer haast dan jij, man!

– Ja, we moeten nog verder, . . . nog verder . . . Goeienavond, baas. Dan staat Gerben buiten. De nacht is zwart. Hij ziet tegen een ondoor-dringbare muur aan. Waar is Gonne nu?

– Gonne! roept hij, maar er komt geen antwoord. Hij doet een paar voorzichtige stappen en blaast dan naar het binnenste van de ster. Deze dooft meteen. Vaag ziet hij nu de wereld rondom zich. De wind schijnt wel geheel te zijn gaan liggen. En wat is het koud!

– Gonne!

Geen antwoord.

Mismoedig schudt hij het hoofd. Wat heeft Gonne toch tegen die Dirk Boon? Jarenlang heeft ze als boeremeid bij zijn vader gediend. Zou er toen iets gebeurd zijn? Er is wat, er is wat! Gierig is Dirk niet, neen

zeker niet. Hij deed er niets verkeerd aan de gave van die mensen aan te nemen. Gonne heeft een wrok tegen hen, waar hij de oorzaak niet van weet. Maar wrok, wrok op Kerstavond? ‚De ster, die daar verscheen, drie wijzen uit het oosten die trokken er haastig heen.’

Ziet Gonne de ster niet?

– Gonne!

Hij doet stap na stap tastend, de stok van de ster rust nu tegen zijn schouder aan.

– Gonne?

Er komt weer geen antwoord, maar hij ziet nu vaag haar gestalte. Ze staat op de brug, die toegang geeft tot dit erf.

– Gonne! Ja, ik ben er! Vooruit maar!

Gonne staat daar onbeweeglijk, een zwijgende schaduw. Ze laat hem vlakbij zich komen. Ze is boos, dat begrijpt Gerben wel. Zijn blik gaat tastend naar haar gelaat, maar hij onderscheidt dit nauwelijks.

Zwaar ligt de duisternis tussen hen.

– Die mensen, Gonne, zijn heus wel . . . , begint hij.

– Waarom wachtte je zo lang, slome? snauwt Gonne.

Hij geeft niet dadelijk antwoord. Hij wacht, of ze misschien nog meer zeggen zal. Maar als ze verder zwijgt, doet hij enige stappen. Ze moeten immers verder. Doch Gonne volgt hem niet. Hij merkt het meteen en loopt weer naar haar terug.

– Nu moet je niet . . . , zegt hij mild

overredend. — Die mensen zijn heus niet gierig, Gonne. Je raadt nooit, wat ik kreeg. Een kwartje! Zo iets is ons nog nooit overkomen.

— Een kwartje?

Gonne lacht sarcastisch.

— Nooit overkomen?

Die woorden komen door het duister snijdend op Gerben toe. Daarna is er even een fel bewogen stilte en dan klinkt haar lach weer.

— Een kwartje? Wel, wel! Jij begeert hun geld niet, hè! Een kwartje van Dirk Boon? Zag hij Onze Lieve Heer tussen zijn koeien? En was hij daardoor bang, die vrek? En jij natuurlijk aan je pet tikken en je hand ophouden! Assieblieft, meheer, dank u wel, meheer, goeienavond, meheer en zalig Kerstfeest! Ik begeer hun geld niet! Ah, bah! Je bent om op te spugen, dooie!

De hoon van zijn vrouw kerft Gerben door de ziel.

— Maar Gonne . . . ! stamelt hij. — We zijn . . . er is toch immers . . . er is . . .

— Er is? grauwt Gonne, terwijl ze dicht op hem toetreedt. — Er is, dat je een uilskuiken bent! Er is, dat je niet naar me luisteren wilt. Er is, dat je me ieder jaar weeraan naar die vervloekte schraper meetroont! En ik maar achter je aan! En ik maar zingen! Als een slavin! Zingt nu den Here blij! Verdorie! En jij je hand maar ophouden, verdorie! Dank u wel, meheer! Er is . . . er is . . . er is, dat ik naar huis ga! Het is uit! Uit, als je dat maar weet! Ik loop niet meer door die vervloekte kou achter jouw vervloekte ster aan!

Ze wendt zich ineens af en begint resoluut de weg naar huis te gaan.

— Gonne toch!

Gerbens verbijsterde roep klinkt haar na door de nacht. Hij wil haar

achterna, maar zijn benen weigeren daartoe hun dienst. Er is iets in hem, dat maakt dat hij niet kan.

– Gonne!

Hij slaat de verkleumde handen stijver om de sterrestok en op deze vooroverleunend ziet hij haar vertwijfeld na.

– Gonne, kom toch terug! We moeten toch verder!

Maar haar schaduw vervaagt, het duister neemt haar op. Hij hoort alleen nog het snelle geklepper van haar muilen op de grindweg. Hij helt zwaarder voorover. Met een ruk schiet hij dan plotseling recht, veegt met zijn hand langs zijn natte neus, grijpt dan de stok weer en begint opnieuw voorover te hellen.

– Wat nou toch? Wat nou toch?

– Terug ga ik niet.

– Ik wil . . . ze moet . . . De ster zal . . . Ik zal . . . Draaien zal de ster toch!

– Gonne!

– Wat dat met die boer is? . . . .

– Draaien zàl de ster!

– Gonne, ik ga alleen, hoor je!

– Die donderse stijfkop! . . . .

– Maar gaan doe ik toch! . . . .

– Huh, wat is het koud! . . . .

– Gonne!

Maar er is geen Gonne meer. Er is slechts de nacht, een verduisterde hemel en de koude.

In zichzelf mompelend legt Gerben de stok tegen de schouder en met een punt van de ster tegen zijn achterhoofd aan drost hij verder langs de dijkweg.

Het licht zàl branden! Hij laat zich de grootste vreugde van het jaar zelfs door Gonne niet nemen. En ze kunnen bovendien toch zeker de centen, die het opbrengt, niet missen! Morgen loopt Gonne te kernen door het huis, dat er geen vuur meer in de haard en geen eten meer in de pot is.

„Nooit heeft er blijder dag op aarde ooit geblonken.”

Gerben moet glimlachen, dwars door zijn verdriet. Daar is die oude regel weer. Die wil hem niet meer verlaten. Zou God de Heer hem die misschien Zelf voor deze avond meegegeven hebben? Als een troost? Als een sterkte? Gonne verliet hem, maar die regel blijft hem trouw! Zingt nu den Here blij, gij mensen al te garen! Nu hindert het niet zo

erg, dat zijn handen zo koud zijn en dat zijn benen weer zo zwaar zijn geworden.

Bij een bocht in de weg blijft hij staan. De oever van de Zaan heeft hij reeds lang verlaten. Rondom hem ligt de wereld in de grauwte van de duisternis. Er is geen geluid, zelfs de wind zoeft niet. Deze stilte zonder licht benauwt hem. Waar gaat hij heen? Waar loopt hij in weg? Waar zinkt zijn herwonnen blijheid nu ineens weer in weg? O, deze zwijgende, donkere benauwing! Hoort hij Gannes klepperende muilen daar? Komt ze toch terug? . . . Ach neen, zijn hoop bedroog hem! Waar zinkt de hele wereld nu in weg? Bethlehem, Bethlehem! Moet hij zijn pad op deze avond alleen gaan?

Hij plaatst de stok weer op de weg en zoekt steun eraan, hem met de ene hand omklemmend. Zijn andere hand zoekt werktuiglijk in de zak van zijn jas naar de lucifers. Het duurt vrij lang, voor hij ze bij de opening van de ster brengt. Eerst als de vlam aan het houtje schiet, beseft hij wat hij van plan is.

Bethlehem!

Als de kaars brandt, lacht hij er verzaligd naar. Bethlehem, waar de ster rees! Bethlehem is nu hier! Bethlehem is overal! ,De ster die stond toen stil, verroerde gene vinne, te Bethlehem boven de stal; daar trokken ze haastig binnen.'

Hoe schoon is dit licht! Ach neen, de wereld zinkt niet weg! Nooit meer, nooit meer! Want dit licht rees! En de duisternis week. Overal wijkt de duisternis, waar dit licht rijst! Genade en verlossing! Haat wijkt! Zonde wijkt! Oorlog en armoede wijken! Koude wijkt! Ha, zelfs de dood wijkt, daar waar het Licht rijst!

Nu heft Gerben de ster en draagt hem weer rechtstandig voor zich uit. Hij draait er niet aan. Hij loopt in een staat van geluk in het licht van zijn eigen stille ster. ,En zie, de ster, die zij in het oosten gezien hadden, ging hun voor, totdat zij kwam en stond boven de plaats, waar het Kind was.' Denkt Gerben aan deze woorden? Zeker is, dat in dit ogenblik zijn verwachting die van de Wijzen uit het oosten nabijkomt.

II

Gerben behoefde niet lang te gaan, voor de dijkweg weer naar de Zaan terugboog. Er stonden daar twee oliemolens aan het water. Gewoonlijk liepen hij en Gonne ook daar op Kerstavond aan en zongen

hun lied, maar nu lagen de molens in het duister en hielden hun zwarte wieken spookachtig tegen de zwijgende nachtlucht. De werkers waren blijkbaar naar huis gegaan. Even stond Gerben stil, spiedend of hij ook ergens nog een licht kon ontdekken. Toen liep hij door, de ster rechtstandig voor zich uit. Hij zag reeds uit de verte, dat er in ‚Spitsbergen’ wèl licht brandde. Natuurlijk brandde er licht in de herberg van Japie Richel! Japie zette vanzelfsprekend zijn vrouw en zijn kinderen niet in de duisternis, en zijn klanten in de gelagkamer nog minder. Er zouden heus nog wel klanten zijn, ook op deze avond. Zéker Knelis de Kneu en IJsbrand, zijn zoon, beiden losse sjouwers, die zoveel als thuisliggers op ‚Spitsbergen’ waren. In ieder geval zou zijn ster daar voor heel wat ogen draaien. En al zouden de geldgaven misschien niet te groot zijn, een brandewijntje kreeg hij vast en zeker van Japie, een brandewijntje, dat nieuwe warmte zou brengen in zijn oude, verkleumde bloed.

Voorzichtig, om zijn ster niet te stoten, trad hij de herberg binnen. De gelagkamer was op dat ogenblik leeg, een petroleumlamp met een plat, breed scherm brandde met een lage vlam dichtbij het buffet. De hoeken lagen vol schemering. De warmte van een grote kachel sloeg als een walm tegen hem aan. Met schuifelende voeten ging hij langs het biljart en, daar voorbij, begon hij zijn ster te draaien.

‚Nu zingt den Here blij, gij mensen al te garen . . . ’

Hij hield meteen weer op. Hoe schor klonk zijn stem! Hij keek om naar de deur, waardoor hij binnengekomen was. Waarom was Gonne toch ook naar huis gelopen! In de buitenlucht was elk geluid goed, zelfs het zijne, maar hier in deze lage ruimte kwam het hem als een bespoting van het Heilige voor.

Maar hij zette het lied toch opnieuw in. Hij moest nu toch immers wel zingen, of hij wilde of niet. Hoor maar, daar kwamen de kinderen van Japie en Trijn al! Kijk maar, de binnendeur ging reeds open!

Hij gaf in het verdriet om zijn onmacht de ster een wilde duw. De kaarsvlam begon te wapperen. De ster draaide snel rond, het rood en het oranje van de figuren vormden enige snel uitzettende en weer vervagende kringen.

– De ster! riepen de kinderen.

– Melchior!

– Niet waar! Balthasar, domkop!

– Gerben! Waar is Melchior, Gerben?

– Stil nou, jò! Gerben zingt!

„Want in deez’ donkre nacht Maria’s lieve zone,
zo lang al reeds verwacht . . . .’

– Moeder, moeder, Balthasar met de ster! Vá-áder!

– Houdt je koppen dicht, jongens, laat Balthasar zingen!

. . . . , werd in deez’ nacht geboren.’

– Goeienavond, Jaap. Goeienavond, vrouw. Goeienavond, kinderen.

En zalige Kerstdagen maar weer!

– Òh, de ster staat stil! Mag hij weer draaien, Gerben?

– Balthasar, jò!

– Melchior!

– Waar is Melchior, Gerben? Die zingt veel mooier!

– Buiten misschien, Kees!

– Nee, kinderen, buiten niet. Mijn vrouw is . . . .

– Mag de ster nu weer draaien, moeder?

– Zingen, zingen!

– Houden jullie je koppen nu dicht, of Gerben gaat zó weg! Dan stúúr ik hem weg, begrijp je!

– Zingen dan, zingen!

– Mag de ster draaien, Gerben?

Gerben, met de ene hand aan de stok, veegde met de rug van de andere langs zijn voorhoofd. Even sloot hij de ogen in een lichte duizeling.

– Het is hier warm, als je van buiten komt, zei hij bijna onhoorbaar. Toen stak hij zijn lange vinger uit naar de ster en gaf haar een fikse duw. De kleurige kringen verschenen weer, zwollen aan en vervaagden, de waaiertjes wapperden aan de draden.

– Oh! riepen de kinderen, vol leutige verbazing.

– Zing, Balthasar, zing!

– Is Gonne niet in orde, Gerben? vroeg vrouw Richel schel.

Met wazige ogen keek Gerben haar aan. – Niet in orde, Trijn, nee . . . . niet in orde.

– Zing tòch maar, Balthasar, zing! Mag hij zingen, vader?

Japie lachte.

– Geef ze hun zin maar, Gerben. Dan schenk ik alvast een borrel voor je in.

Er schoot nu wat licht in Gerbens ogen. Met zijn blik volgde hij Japie op zijn gang naar het buffet. Onderwijl gaf hij de ster een duw en nog

een. De kaars brandde nu hoog op. Hoe schoon glansde de ster! De kinderen werden er een ogenblik stil van.

– Mooi! Mooi!

– Stilte! gebod de oudste.

Gerben knikte glimlachend naar hem.

– Waar de ster straalt, is de Heiland, zei hij.

Toen gaf hij de ster weer een duw en wierp het hoofd wat achterover in de aanzet voor zijn lied.

,Weest nu verblijd, gij mensen al,
En dankt de Heer der Heren,
Dat wij nog zijn in dit aardse dal;
Wilt u tot God bekeren.
God is een verlosser van ons al,
Hij is geboren al in een stal,
Te Bethlehem geprezen.
Hoe . . . hoe . . . ’

Hij zweeg ineens en schudde het hoofd, want hij kon niet meer verder. Maar de ster bleef draaien. Uit zijn verre jeugd was ook dit lied hem zo maar door het hoofd geschoten. Waar hoorde hij dat? Wie leerde het hem? Hij hoorde een schone stem, sonoor klinkend door kerkgewelven.

Het duizelde hem weer. Hij hield de stok stijver vast en staarde strak naar de draaiende ster voor hem. Zijn mond ging open en dicht, maar geluid gaf hij niet. Gonne, Gonne? Had Gonne gezongen?

– Zingen! riep hoog en eisend een kinderstem.

– Rood! Rood! Een rooie kring!

– Nietes, kind! Oranje!

Zingen? Gerben hoorde het door een nevel heen. Zingen? Nu dacht hij aan de borrel, die hem beloofd was. De werkelijkheid kwam weer snel nader.

– Draaien! De ster! Draaien, Balthasar!

– Zingen!

– Stilte! riep weer de oudste. – Of vader smijt jullie de deur uit, hé vader!

Zingen?

Gerben streek weer met zijn hand over zijn voorhoofd heen.

– Gerben! riep Japie Richel hem toe. Hij hoorde het nu scherp. Japie

lachte uitnodigend. Gerben zag het. Japie hield lokkend een gevuld kelkje hoog en zette het daarna op de toonbank.

– Drink eerst maar!

Maar Gerben glimlachte en gaf zijn ster een duw. Eerst de arbeid, dan de beloning.

– Hij draait weer, hij draait!

– Hij zingt!

– Stil, hou je kop!

– Waar de ster straalt, is de Heiland, zei die vent! Siem, wat is de . . . ?

– Vader, sla nou Kees z'n snuit eens dicht!

– Hij zingt! Stì-il nou!

– Niet vechten, jongens! Als jullie vechten, schop ik jullie allemaal tegelijk naar bed!

„De ster, die daar verscheen. Drie Wijzen uit het oosten
die trokken er haastig heen. De ster die hen vertroostte.’

Gerben hervatte aldus zijn gewone lied, beginnend op de plaats, waar hij na de eerste, moeilijke aanhef had afgebroken. Hij zong het geheel ten einde, en al zingend en zijn ster draaiend hervond hij de oude vreugde weer. Zijn stem won aan vastheid, de glimlach kwam weer terug, eerst in zijn ogen, toen om zijn mond. De laatste duizeling week. Zijn gestalte werd rechter. Hij stond daar tenslotte weer zonder dat hij steun behoefde te zoeken aan zijn stok. Bij de laatste regels werd zijn stem zelfs beheerst en mild, alsof er iets van de zachtheid van zijn hart in overstroomde.

„Daar lag die lieve Here, Die zoveel goeds doen zal,
Die wij nu allen eren, al bij de beesten in een stal.’

Hij draaide de ster nog enige keren rond, toen de laatste woorden waren verklonken. De glimlach om zijn mond werd dieper, zijn ogen glansden. Hij zag het Christuskind voor zich, die Gerben, werkelijker dan hij ooit enig mensenkind aanschouwd had. „Nu zijt wellecome’ Gij, op aarde, God, mijn Heer.

De ster stond nu stil. Gerben hield zijn hoofd roerloos bij een van de punten. Er was een gekleurd plaatje op het doek geplakt, van Maria en Jozef en het Kindje in de krib. Dit groeide voor hem uit en kreeg levende gestalte. Het Kind bewoog een armpje, een wonder-teer ge-

baar, en de ezel boog zich erover. De stilte in de gelagkamer week, maar hij bemerkte er eerst niets van.

– Draaien! riep de kleinste, aan de hand van de bazin.

– Bij de beesten in een stal! riep hij, die Simon heette, verwonderd.

– De beesten! De beesten! joelde Kees. – De koeien?

– De kalveren! De paarden!

– De varkens! Hahaha!

– En de geit!

– En de konijnen!

– En de kippen! De eenden! Kwakwakkwak! Kukelekukú!

Toen begon Japie Richel, die eerst had gelachen, woedend ineens, rake klappen uit te delen. Trijn joeg de jongsten voor zich uit de woonkamer in. Maar de oudste en Kees vluchtten achter het biljart en begonnen van die veilige plaats uitdagend te roepen.

– Waar de ster straalt, is de Heiland! Vader, je weet geeneens wat de Heiland is, huhù, noppes!

– Geef hem zijn brandewijntje nu maar, vader!

Japie, achter de toonbank, lachte nu alweer, hij schaterde om de leut van zijn jongens.

Gerben keek hem verbouwereerd aan. Ondanks zijn plezier bemerkte Japie dit bijna dadelijk. Kijk es aan, de ster bibberde boven de handen van die ouwe! Goedmoedig schoof hij het boordevolle kelkje wat naar hem toe.

– Drink, nodigde hij gul. – Je hebt het verdiend, man.

– De Heiland, de Heiland! zongen de twee jongens. Ze liepen lollepotend om het biljart.

Japie begon ineens weer heftig tegen hen uit te varen, het was hem nu genoeg. Maar Gerben, met de ster naar de toonbank tredend, kalmeerde hem met een zachte beweging van zijn hand.

– Laat ze maar, Jaap, laat ze. Eens wint de Heiland het toch, van iedereen.

Een wonderlijke kwant was die Gerben! Japie keek hem wantrouwend aan.

– Je beduvelt de kluit, zei hij na enige ogenblikken. Toen schoot hij in drift achter de jongens aan en joeg ze, schoppend en slaande, de huiskamer binnen. Met een smak trok hij de deur achter hen dicht.

Gerben keek naar die deur met ogen, die nu wijd open stonden. Daar achter gingen die jongens nog even heftig te keer.

– Balthasar, draaien!

– De Heiland, de Heiland!

– Boe-oe, boe-oe! Kwakkwakwak, . . . mèèè . . . kukelekúú!

Daarna werd het stil.

Japie zette zich achter de toonbank. Nogmaals schoof hij het glaasje naar voren.

– Drink dan toch, kerel!

Toen scheen hij zich te bedenken en hij lachte weer.

– Wat mij betreft: een paar centen kun je ook nog van me krijgen, zei hij. Hij trok een la open, grabelde erin en wierp nonchalant wat kopergeld naast het glaasje.

– Daar, man!

Werktuiglijk tikte Gerben aan zijn muts. Maar zijn hand bleef daar steken. Hij stond wat gebogen. Voor zijn ogen kwam weer een waas. Hij dacht nog aan die jongens.

– Het is jammer, het is jammer, mompelde hij.

Hij hoorde het zichzelf zeggen en met een schrikachtige beweging nam hij zijn kelkje op en dronk het met snelle, kleine slokjes achter elkander leeg.

Toen, als beschaamd, streek hij het geld op. En terwijl hij het in zijn jaszak glijden liet, wenste hij Japie driemaal achter elkander een gezegende Kersttijd. De laatste keer klonk het luid en bevrijd.

Iets van de waarachtigheid in zijn wens scheen wel tot Japie door te dringen. Hij wenste niets terug, maar hij lachte breed en voldaan.

– Nog een? bood hij gul, terwijl hij meteen al naar de kraan liep.

– Dat mag ik niet afslaan, zei Gerben met gretigheid.

Toen het volle glaasje weer voor hem stond, ging de buitendeur open. Alsof hij bang was, dat hem er iets van zou worden ontnomen, sloeg hij het warm-koesterende vocht naar binnen, met één teug.

Het waren de ‚thuisliggers‘, die binnenkwamen: Knelis de Kneu en IJssie, zijn zoon. Beiden waren kort en gezet, Knelis rafelig en oud, IJssie nog jong en gespierd en wat beter in de kleren dan zijn vader. Achter hen verscheen nog een derde persoon, lang en mager als Gerben, met een scherpe neus tussen uitstaande bakkebaarden. Dit was de oude blokmaler uit de ‚Boerin‘, de oliemolen naastaan.

– Mij een tikkertje tegen de kou, Japie! riep hij over de schouder van Knelis heen.

– En mij een voor de warmte! riep Knelis. Hij bleef meteen verbaasd staan, toen hij Gerben bij het buffet ontdekte.

— Wel, kijk eres an: Suntereklaas!

— Suntereklaas met zijn mallemlen! riep IJssie spottend.

Met grote passen liep hij op Gerben toe, keek met een ernstig gezicht naar hem op, zag toen naar het geleegde glaasje op de toonbank.

— Nou, en smaakt het neutje je, Suntereklaas?

Gerben keek met knipperende ogen van IJssie naar Japie, maar hij antwoordde niet.

— Je had wel in je hok kunnen blijven! snauwde Japie naar IJssie.

IJssie grijnsde en kwam toen tegen de toonbank staan.

— Mij eerst ook een neutje! beval hij kortaf en met iets van een dreiging in zijn stem.

— Heb je centen om te betalen? snauwde Japie nog luider. — Ik pof je voor geen vierduiten meer.

— Mij ook een! riep Knelis nu lollig. — Marten betaalt vanavond, niet Marten?

De olieslager knikte en legde met een voorzichtig gebaar een zilverstukje op de toonbank.

— Ik betaal, zei hij rustig. — Mij ook een, Jaap.

Japie Richel keek hem scherp aan, bijna vijandig.

— Weet je Griet het? voegde hij hem hard toe. — Dat ze je zo meteen niet komt halen. Met haar gelamentabel!

De twee Kneutjes begonnen schaterend te lachen. Knelis sloeg van de leut zo hard op het toonbankblad, dat Gerbens glaasje ervan wankelde.

— Ik betaal, herhaalde Marten bedaard. — Mij ook een, Jaap. En Griet is mijn Griet, geloof ik, niet de jouwe.

De Kneutjes schaterden luider nog. Goedkeurend klopte IJssie de oude Marten op de schouder.

— We laten ons niet kisten, wat jij, ouwe maat!

Marten antwoordde daar niet op. Hij schoof met voorzichtige vinger het kwartje wat dichter op Japie toe.

— Een dubbeltje terug, zei hij. — En geef dat maar aan Balthasar.

Japie wierp hem een bokkige blik toe.

— Mij een zorg, zei hij nors. — Je moet het zelf weten. *Ik* heb je ge-
waarschuwd.

Toen draaide hij zich af om de glaasjes te gaan vullen.

Maar Knelis de Kneu sprong recht en maakte zich groot en blafte Gerben aan.

— Voor Balthasar, zeg je, Marten?

Hij grijsde. Zijn brokkelige, groene tanden kwamen bloot.

– Ben je Balthasar geworden, Suntereklaasje? Ben jij even gek, Marten, dat je die snuiter zo maar een dubbeltje geeft!

IJssie viel meteen zijn vader bij.

– Daar zal hij dan toch zeker voor moeten zingen, Marten!

Hij ging vierkant voor Gerben staan en keek streng naar hem op.

– Daar zul je voor moeten zingen, Balthasartje!

Gerben vatte de stok van zijn ster vaster beet en trad schrikkelig wat terug.

– Ik zing niet, zei hij wat schutterig. Toen zag hij Marten in de ogen, alsof hij bij deze hulp zocht. – Gonne is er niet.

– Waràtje, joolde Knelis. – Dat is waar ook! Waar is Melchior, kerel? Is ze ziek? Of wou ze niet mee? Heeft ze d'r eigen verstopt? Misschien in een kreuk van het laken? Of hebben jullie geen lakens op je bed?

Japie, in het buffet, lachte hoog op om die mop, maar Marten, op het kwartje wijzend, hield zijn hand naar hem op.

– Een dubbeltje terug, zei hij.

IJssie ging nu vlak voor Gerben staan, ernstig, kwasi-dreigend. Gerben week verder terug. IJssie volgde hem onbarmhartig.

– Dus je zingt niet, Balthasar? vroeg hij streng. Gerben schudde het hoofd.

– Ik kàn het niet, antwoordde hij nu verbeterd.

– Kun je het niet? Man, wat doe je hier dan met die ster? Bij de ster zing je, dat hoort zo!

– Bij de ster? Bij de ster? haperde Gerben. Hij zag wat verbijsterd naar Marten heen. Wat moest hij toch doen, als men een beroep op zijn ster deed?

– Ja, de ster! drong IJssie. – Wat doe je daar mee?

– Die is zo maar uit de hemel naar hem toe komen vallen! riep Knelis treiterend-grappig.

– Nu, zing je, of zing je niet?

Toen kwam Marten naderbij. Hij schoof rustig met een armbeweging IJssie terzijde. Hij had het dubbeltje in de hand en hield dat Gerben voor.

– Hier, zei hij, – of je zingt of niet, man.

Gerben deed weer een stap terug. Het leek wel, of dit vriendelijke gebaar hem ook nog schrikken

deed. Met grote ogen keek hij naar het zilveren muntje. Maar hij nam het niet aan en hield de lippen op elkaar. De kleurige waaiertjes tussen de sterpunten beefden.

– Of heb je er liever drank voor? vroeg Marten. – Zingen hoef je niet.

– Zingen? En òf! dreigde IJssie.

– Drank krijgt hij niet meer! riep Japie nu. – Hij kan er niet tegen. En hij moet nog verderop, niet Gerben?

– Verderop?

Gerben knikte heftig, en meteen legde zich de glimlach weer om zijn mond, alsof hij de Blijde Boodschap opnieuw had vernomen.

– Verderop? En zingen? riep Knelis.

– Zingen, bastte IJssie hem dreigend na. – Voor een ander? En voor ons niet? Dus je kùnt het?

Marten stond nog steeds met het dubbeltje uitnodigend in de hand.

– Ja, hij kan het wel, zei hij verzoenend. – Dat wéten we, Gerben. Maar we zijn geen kinderen. Voor ons hoeft het niet.

Hij keek van IJssie naar Knelis, of hij geen gelijk van hen kreeg.

– Voor ons niet? gromden die beiden.

Toen keek hij naar Gerben en hield het dubbeltje weer wat hoger. Zag hij goed? stond Gerbens gezicht nu ineens heel anders? Alsof hij tevredener was, blijder was, zonder vrees of schrik?

– Voor ons hoeft het niet, herhaalde hij met een hoofdknik. – Wij hebben wel wat anders nodig.

Hij lachte hem toe.

– Als je er liever een borrel voor wilt . . . . !

Gerben lachte terug. Even lagen hun ogen in elkander. Toen leek het, of Gerben plotseling in de verte keek. Zijn blik gleed aan Marten voorbij, de trekken op zijn gezicht verstrakten, zijn ogen begonnen te glanzen van een zacht licht. Wat zag hij? Zelfs Knelis de Kneu werd er even stil van. Toen ging Gerbens lange vinger naar voren en gaf de ster een duw. Ze wentelde langzaam. Een tweede duw volgde. De kleurige kringen verschenen weer.

'Weest nu verblijd, gij mensen al' hief Gerben aan. Hees maar vurig klonk meteen zijn stem door de lage ruimte. Geen kinderen waren deze mannen meer? Hadden zij het niet meer nodig? Wie hadden de Jonggeborene van Bethlehem méér nodig, de kinderen of de groten? Voor Knelis de Kneu hoefde het niet? Voor IJssie niet? Niet voor Marten en Japie?

,Weest nu verblijd, gij mensen al,
en dank de Heer der Heren,
dat wij nog zijn in dit aardse dal,
wilt U tot God bekeren!
God is een verlosser van ons al . . . .'

Tot zo ver zong Gerben. Toen zweeg hij nog meer onverwacht dan dat hij begonnen was. Een bloedgolf sloeg hem naar het hoofd toe. Zijn blik was weer naar zijn omgeving teruggekeerd. Hij zag Marten. Scherp zag hij Marten. Diens gezicht was bleek, zijn neus stak ver vooruit, zijn ogen hielden in strakke aandacht de ster vast. Daarna zag hij Japie in het buffet. Die stond daar te schaterlachen. Hij hoorde nu ook zijn lachstoten, boven zijn eigen gezang uit. Japie schaterlachte! Hahahaha! Hahaha! Japie keek naar Knelis en IJssie. Nu zag Gerben Knelis en IJssie ook. Ze stonden gearmd naast elkander en hielden jolend hun glaasje hoog. Bekéren, hahaha, bekéren!

– Hallo! Balthasar, zing door! Hahaha! Verlosser! Daar ga je, hoor! Op je gezondheid! Gerben! Op de gezondheid van je verlosser!
– Zing, Balthasar, zing! Waarom liet je Melchior thuis? In de kreuk van het laken!

– Zing, kerel, zing dan toch, of je krijgt het dubbeltje niet! God hier en gunter, kerel, zing dan! . . . .

Toen gaf Gerben een schreeuw. Een tweede bloedgolf sloeg hem naar het hoofd. Alles draaide hem voor de ogen. Hij zag wentelende licht-

kringen, oranje, rood en geel. Hij moest wijdbeens gaan staan om niet te vallen.

– Balthasar? Hahaha! Suntere Balthasar!

Weer klonk een schreeuw, hoger in nood nog dan de eerste. De ster ging zwaaiend omhoog, vlak hield Gerben hem nu boven het hoofd. Een vlam lekte.

Met maaierende armen sprong Marten ineens op de twee sarrende duivels af.

– Laat . . . . laat dat!

Maar Gerben was hem voor. Zwaar suizend kwam de ster naar beneden. Met bovenmenselijke kracht sloeg

Gerben toe. De grijnzende kop van Knelis kwam door het doek heen. Schreeuwend worstelde de oude sjouwer om los te komen. Een paar rode bloedstrepen liepen van zijn voorhoofd naar zijn ogen toe. IJssie hielp hem.

Gerben rukte buiten bezinning aan zijn stok.

— Laat los, Gerben, in hemelsnaam laat los, man!

Gerben hoorde het niet. Hij kreet luid en jammerend, maar liet de stok niet los. Het hout van het stergeraamte kraakte.

IJssie kwam met gebalde vuisten op Gerben af. Japie en Marten wierpen zich voor hem.

— Laat los, Gerben, laat los! Gerben, hoor je het niet!

Gerbens handen omsloten de stok als klemmen.

— Weg! weg!

Trijn en de kinderen schoten krijtend toe.

— Weg, jullie!

— Gerben! Gerben!

Het houten gestel begaf het. Knelis tuimelde op de grond. IJssie sprong op hem toe. — Vader, wat heb je?

Gerben stond daar schreeuwend en zwaaiend met zijn stok. Japie en Marten wierpen zich op de razende oude man en sjorden hem wentelend en worstelend naar buiten.

Eenmaal op de dijk, gaven ze hem een duw zo hard, dat hij vallend in de schaduw van de nacht wegdook.

Met een vloek draaide Japie de deur van zijn kroeg op slot, met een vloek stopte hij de sleutel in zijn broekzak en hield zijn hand er boven.

— En jullie naar je hok! schreeuwde hij alles overheersend de twee scheldende Kneuen toe. Het duurde nog geruime tijd, voor het in ‚Spitsbergen’ stil werd.

III

In het harde gras van de berm naar de dijksloot kwam Gerben tot zichzelf. Iemand pakte hem bij de schouder en riep hem aan.

— Toe, je moet opstaan, Gerben, hier bevries je!

— Marten.

— Kun je opstaan?

— Laat me met rust. Het is goed.

— Goed? Je bevriest, man! Ga naar huis! Het begint nog te sneeuwen ook!

– Het is goed, Marten.

Moeilijk krabbelde Gerben op. Maar toen hij eenmaal op zijn knieën zat, deed hij verder geen moeite. Voorovergebukt begon hij met tastende handen de berm rondom zich af te zoeken. Marten, hem niet begrijpende, pakte hem nerveus bij de schouders en probeerde hem overeind te halen.

– Gerben dan toch! Kom nou, kom!

– Laat me met rust.

Met maaiende armen kroop Gerben wat verder.

– Mijn stok, Marten, mijn stok!

Zijn stem was die van iemand, die spreekt in een droom.

– Je stok? . . . Hier! Maar kom nu overeind.

Sneller dan Marten verwachtte, kwam Gerben nu op de benen. Hij stond nog wat wankel. Hij leunde even tegen Marten aan.

– Kun je wel, Gerben? Kun je?

– Mijn ster!

– Ja, die is nu kapot. Daar is niets meer aan te veranderen. Je hebt het zelf gedaan. Kom, dan gaan we. Ik breng je een eindje op weg.

Marten vatte hem behulpzaam om de arm, maar Gerben maakte zich los.

– Laat me met rust, Marten. Het is goed.

– Met rust? Man, ik help je! Kun je lopen? Loop eens.

– Lopen? Ik vind de weg, Marten. Laat maar. Het is goed, het is goed.

Met de stok onder de arm begon Gerben de weg naar huis terug te lopen. Marten volgde hem op enkele passen afstand.

– Gaat het, Gerben? .

– Het gaat. Het is goed.

– Het kwam te hard aan. Zo hadden we het niet bedoeld, Gerben! Maar IJssie zou je vermoord hebben!

– Niet zo bedoeld, nee Marten. Het is goed.

– Het was verkeerd, Gerben! Kwelduivels zijn het!

– Wel te rusten, Marten. En . . . en gezegende Kerstdagen. Blijf uit de kroeg!

Marten bleef staan. De vlokken vielen. Hij zag de schaduw van Gerben zich oplossen in de duisternis. Hij hoorde alleen nog zijn sloffende stappen over het dijkgrind.

– Gaat het?

Er kwam echter geen antwoord meer. Het geluid van de voetstappen

stierf weg. Toen wendde hij zich af en wilde weer op de deur van ‚Spitsbergen’ toegaan. Maar hij bedacht zich spoedig, bleef staan, mompelde wat in zichzelf en voortmompelend sloeg ook hij de weg naar huis in.

De vlokken begonnen dichter te vallen. Ze sloegen Gerben in het gezicht. Hij ving er enige met de lippen op. Ze smolten koud op zijn tong. Hij ving er nog enige, omdat die verkoeling hem goed deed. In een toestand tussen waken en dromen liep hij enige tijd voort.

– Het is goed, mompelde hij telkens. Maar hij wist dit zelf niet. De sneeuw legde zich als een vacht op hem, maar hij bemerkte het niet. Met de stok stijf onder de arm geklemd ging hij verder. Zijn passen werden langzamer en onzekerder, doch ook dit bemerkte hij niet, voor hij door zijn knieën begon te zakken. Met moeite sleepte hij zich nog even voort en zonk toen naar de grond. Toen werd het weer helder in zijn hoofd. Hij richtte zich moeilijk op. Hij had daar de hulp van zijn stok bij nodig. Hij plantte deze voor zich en hees er zich als het ware bij op. Hij kon niet dadelijk weer lopen. Met beide handen om de stok geklemd hield hij zich overeind. Een stuk hout sloeg tegen zijn gezicht aan. Hij beseftte, dat dit een stuk van het stergeraamte was en hij glimlachte bitter.

– Het is goed, mompelde hij. Hij ging wat rechter staan en maakte een hand van de stok vrij. Daarmee tastte hij naar wat er nog van de ster overgebleven was.

– Het is goed, het is goed.

Er kwamen daarbij enkele flarden van het katoen tussen zijn verkleumde vingers. Hij wilde ze afscheuren, maar zijn spaarzame aard behield de overhand en hij liet het.

Hij deed enige moeilijke stappen. Waar kwam die wind nu vandaan? Het was zo stil in de natuur geweest. Hoe joeg nu de wind zo? De vlokken kleefden op zijn ogen en drukten de leden ervan dicht. Hoe kwam hij zo ooit naar huis toe? Als Gonne alles wist . . . . Gonne! . . . . Gelukkig, dat ze het niet wist! Het was goed zo. Het was goed, dat hij hier zo in de verlatenheid liep! Hij had gezondigd, en reeds had hij de straf beet.

Hij glimlachte weer, maar nu zonder bitterheid. Het was goed, dat hij leed, dat hij om eigen schuld leed op deze Kerstavond.

– Als ik bij Gonne was . . . . , dacht hij, maar verder kwam hij niet. Hij moest zich omdraaien, doordat de wind zo sneed en de sneeuwvlokken zo stoven.

– Als ik bij Gonne wil komen . . . , dacht hij.

Toen zonk hij weer door zijn knieën heen. Op zijn knieën en handen rustte hij even.

– Als ik bij Gonne wil komen . . . , dacht hij.

– Maar ik kom er zo niet, dacht hij daar doorheen. Hij begon langzaam over de dijk voort te kruipen. De stok sleepte hij mee, het einde ervan omsloot hij met zijn ene vuist. De koude snerppte door zijn gehele lichaam. Hij wist, dat hij zijn doel zo nooit bereiken kon, maar hij kroop niettemin zo lang zijn krachten reikten, verder. Toen boog hij het hoofd op de handen.

– Als ik niet thuis kom . . . , dacht hij . . . Nee, Gonne verwacht mij nog niet. En ze weet misschien van deze sneeuw niet . . . En ze weet ook niet, dat ik in mijn boosheid de ster van onze Heer heb stukgeslagen . . . Als ik bij Gonne wil komen . . . Vermoeidheid is het . . . Deze vermoeidheid raak ik nooit meer kwijt . . . Het is goed zo, want ik heb de ster verloochend.

Hij boog het hoofd dieper, zijn voorhoofd raakte de kille sneeuw. Hij steunde smartelijk. De laatste kracht scheen uit zijn lichaam te vloeien. Gonne, Gonne, als je eens wist . . . !

Toen hief hij plotseling het hoofd. Men kan soms, voortgaande door het pikdonker, het gevoel krijgen, dat men zich dichtbij een muur of een uitstekend voorwerp bevindt. Zo iets beleefde Gerben. Hij had bij zijn zware gang op weg noch omgeving gelet. Nu, in de uiterste nood, gebogen tot de aarde, wist hij ineens met volkomen duidelijkheid, dat hij zich vlak in de nabijheid van de ‚Boerin‘ bevond, en dat aan zijn rechterhand het molenpad er heenliep. De ‚Boerin‘ zou hem beschutting kunnen brengen, uitkomst!

Door deze gewisheid groeide zijn kracht. – Als ik Gonne wil terugzien . . . , dacht hij. Hoop en verlangen herleefden en brachten hem weer op de been. Met moeite strompelde hij het pad op. Hij vond de deur, die toegang tot de molen zelf gaf, op slot. Het verontrustte hem niet, daar hij niet anders verwacht had. De stok krampachtig vasthoudend, schuifelde hij tastend naar rechts. Hij dacht maar stellig, dat hij de schuurdeur los zou vinden. Hoe vergiste hij zich! Ook deze had Marten op slot gedraaid. Lieve Heer, lieve Heer! ontsnapte het aan zijn lippen. Hij schuifelde verder, de hoek aan de waterkant om. De wind besprong hem weer, ijzig-koud en snijdend, de sneeuw sloeg naar zijn ogen, zijn neus en zijn mond. Hij kon nauwelijks meer ademen. Hij wist niet, wat te doen. Zijn gedachten duizelden weer. Rede-

loos strompelde hij verder. — Ik kruip onder de molen, prevelde hij keer op keer, maar hij deed het niet. Toen botste hij tegen de kraangang. Hij wilde er opklimmen om te onderzoeken, of de deur, die daar op uitkwam, ook losgelaten was, maar hij kon het niet. Machteloos zeeg hij naar de grond toe. Maar hij gaf het niet op. — Als ik Gonne wil terugzien . . . , dacht hij weer. Hij begon weer op handen en voeten te kruipen en kwam zodoende onder het hout van de kraangang.

Hij had gedacht, dat hij daaronder wel enige beschutting zou vinden, maar de wind sneed er nog scherper en de stuivende sneeuw sloeg met zwiepende striemen koud tegen zijn gezicht aan. Hij kroop kreunende dieper weg, tot hij enige meters ver onder de molen was gekomen. Tot zover reikten de wind en de sneeuw niet. In deze luwte kreeg hij dezelfde gewaarwording als iemand, die in een warme kamer komt.

— Het is goed, mompelde hij. Hij voelde, dat hij bij een van de stenen pilaren was aangeland, die de molen boven de vochtige veengrond droegen.

— Het is goed zo. De Heer zij gedankt.

Hij legde zich op zijn rug en schoof moeizaam wat tegen de pilaar op. Half liggend, half zittend vond hij rust voor zijn afgetobd lichaam. Maar rustig was hij niet.

— Als ik naar Gonne wil, kan ik hier niet blijven, dacht hij. — Ik moet zien, dat ik verder kom, als het sneeuwen ophoudt.

Hij rilde in de behaaglijkheid van de mindere koude, zette de kraag van zijn jas op en trok de bontrand van zijn muts diep over de oren heen. De handen stak hij in zijn zakken.

— Ik moet hier niet blijven, dacht hij. — Als ik hier blijf, zal de Heer mij halen . . . . En Gonne wacht . . . . Alleen uitrusten maar, tot het sneeuwen bedaart.

Hij zonk in een korte sluimer, waaruit hij met een schok ontwaakte. Waar was hij?

Onder de molen . . . . tegen een pilaar. Een steen deed hem pijn in de rug en hij zocht een aangenamer houding. Toen dacht hij plotseling aan zijn ster en het gaf hem weer een schok. De ster was stuk, de ster, waarmee hij zo vol verheugenis de avond was ingetrokken. Zijn ene hand ging tastend naar de stok . . . . Ach nee, de stok had hij daar ginder bij de kraangang laten liggen, met het kapotte geraamte en de flarden katoen er nog aan.

— Als ik naar Gonne ga, dacht hij, — zal ik hem niet vergeten. Ik zit hier maar . . . . ik zit hier maar . . . . Het is goed. Het is recht . . . . Ik

heb de ster van de Heer op de kop van Knelis de Kneu kapot geslagen . . . . IJssie en Knelis, eigenlijk zijn ze arme stakkers, evenals ik . . . . Armer, nee armer! . . . . Ze zagen het Licht niet! . . . . Is dat hùn schuld? . . . . Armer dan ik! . . . . Als ik naar Gonne wil, moet ik hier niet blijven . . . .

Hij kroop dieper in zijn jas en trok de knieën op.

Gerben!

Ver, door een nevel, hoorde hij zwak roepen. Hij hield het hoofd luis-terend, maar sliep niettemin door. Hij kreunde. Hij was nu in de her-berg van Japie Richel en lag voorover op de grond. Knelis de Kneu was hem op de rug gesprongen en zette een scherpe knie tussen zijn schouders. Ai, ai! Au! Houd op, Knelissie! Help, mensen, help!

Gerben!

Weer die stem, die zijn naam riep, nu vlak in de nabijheid!

Gerben! Gerben!

Dat was Gonne! Gonne, Gonne dan toch!

Bevend van blijde ontroering schokte hij tot bewustzijn.

Gonne!

Duisternis, duisternis overal!

Waar was hij?

Ai! Au! Wat deed zijn rug zeer! Gonne! Gonne! Ach nee, ach nee, hij lag onder de molen, tegen een pilaar! Die steen drukte weer in zijn rug. En wat was hij, al slapend, koud geworden! Maar Gonne had hem geroepen, hij had het duidelijk gehoord! Gerben! Verbeelding kon dat niet zijn.

Als hij naar Gonne wou, naar Gonne, die op de dijk liep en niet wist waar hij was . . . .

– Gonne, ik kom! riep hij met alle kracht, maar er kwam niets dan wat hees geluid uit zijn keel.

Hij wierp zich op zijn zij, richtte zich toen wat op, op handen en knieën. Zo kroop hij bij intuïtie de goede weg terug, sloeg, onder de molen vandaan, de handen om het hout van de kraangang en hees zich op, tot hij stond. Hij had de ogen nog dicht.

– Als ik naar Gonne ga, moet ik mijn ster niet vergeten, ging het door hem heen. – Waar is de stok?

Hij tastte, nog steeds met de ogen gesloten, met de handen langs de kraangang. Zijn voet echter stootte tegen wat hij zocht.

Zijn ogen gingen open. De Heer zij geloofd en geprezen! Hij had het-

zelfde gevoel als iemand, die een kostbare schat hervonden heeft. Hij bukte zich en greep. ‚Weest nu verblijd, gij mensen . . . .’

Maar een duizeling beving hem weer. Hij wierp het bovenlijf snel op het hout van de kraangang, anders zou hij gevallen zijn.

– Heer der Heren! Heer der Heren! kreunde hij.

Vooroverhangend zag hij rond. Zijn ogen bleven van verbazing wijd open. Hij hijgde zwaar, maar toch kwam de glimlach weer om zijn mond.

– Heer der Heren! kreunde hij nogmaals, verheugd en bevrijd toch.

Hadden de hemelen zich geopend voor hem? De nachthemel glansde, er tintelden sterren. De wind was weer gaan liggen en vlak voor zijn ogen lag wijd en stil het glinsterende watervlak van de Zaan. En verder was alles wit! De Heer der Heren zij geprezen! Een zuiver wit legde Hij in deze kerstnacht over de

aarde heen. En de gloeiende maanboot kwam juist op de kim gedreven!

– Gonne, Gonne! lachte hij stotend, met het hoofd nog op het hout. Ze had immers geroepen! Gonne riep hem terug in deze gezegende wereld!

– Gonne, ja Gonne, ik kom, ik kom! Alle vermoeidheid week, hij voelde tenminste geen lichaam. Geen pijnlijke rug, geen koude, geen verstijfde spieren, geen duizeling voelde hij

meer. Hij wist niet meer, dat hij hijgde. Hij raapte het overblijfsel van zijn ster op en liep op zijn schuifelende voeten om de molen heen.

– Gonne! Ik kom!

Over het molenpad bereikte hij de dijk weer. Wit en wijd lagen aan deze zijde de weiden in de nacht. Maar geen Gonne ontdekte hij. Hij stond even beteuterd en verslagen. Toen won dat wonderlijke vertrouwen, dat als van een kind was, het weer in hem. De wereld was leeg, maar dat gaf niet, dat gaf niet! Gonne had hem geroepen, daar was hij zeker van! Hij ging nu naar huis. De sterren lichtten! De maan bescheen de witte weg, die voor hem lag.

– Ik kom. Het is goed.

Zijn voeten zinken diep in de sneeuw weg. Hij schuifelt moeilijk vooruit, maar daar let hij niet op. Hij houdt het hoofd omhoog gericht en ziet met ogen vol verwachting in de verte. De stok met de verformfaaide ster eraan heeft hij over de schouder gelegd. Er is geen mens op de wereld. Allen slapen. Alleen in het riet langs de kant van de dijksloot is wat licht gerucht, een waterhoentje of een eend, uit de slaap opgeschrikt, protesteert wat. Gerben hoort het en glimlacht.

– Stil maar, stil maar, sust hij, – ik ben gauw genoeg voorbij.

Hij moet zo nu en dan even blijven staan. Nu hij wat tot zichzelf komt, voelt hij, dat zijn hart zwaar bonst, en hij bemerkt ook weer, dat hij hijgt.

– Geeft niet, mompelt hij. – Het is goed zo.

Hij weet nu zeker, dat hij thuiskomt. Gonne riep hem en hij komt. Zeker, hij komt thuis, al gaat het langzaam genoeg.

Eenmaal ziet hij bij het stilstaan om en tuurt scherp in de richting van ‚Spitsbergen’ uit. Bij het licht van de rijzende maan ziet hij de silhouet van de herberg donker tegen de lucht aan. Geen lichtje straalt er uit enig raam.

– Ik heb Knelissie zijn kop tot bloeden geslagen, denkt hij. Even doorspoelt een zoete voldoening hem. Goddeloos spotte hij met de ster, die grijnskop!

Dan verwijt hij zich dit gevoel. Is aan hem de wrake? Mij is de wrake, zegt de Heer.

Was hij beter dan Knelissie, toen hij Gods ster op diens kop stuk sloeg? Trok hij niet uit om aan de huizen in het dorp de Blijde Boodschap te brengen van Christus’ komst op aarde? En wat bracht hij ervan terecht? Hij was een slechte dienaar, die de opdracht niet waard

was. ‚Er heeft nooit blijder dag op aarde ooit geblonken.‘ Jaja, jaja . . . en wat bracht hij ervan terecht? Hij had nooit die twee borrels van Japie Richel mogen drinken. Hij kan daar niet tegen, dat wist hij toch! Maar zijn vlees was zwak. Nu sloeg hij zijn ster stuk. Het kostte hem zijn vreugde. . . . en zijn verdienste ook. Wat zal Gonne wel zeggen, als hij thuiskomt? Scheldt ze hem uit, hoont ze hem? Maar ze riep hem toch immers! Ze leeft in de ongerustheid! . . .

Hoe laat zou het eigenlijk zijn? Hij is zo moe. Er brandt geen licht, nergens. Alleen Gods lichten schijnen. God slaat Zijn lichten in deze kerstnacht niet stuk. Middernacht is het vast wel.

Hoe lang heeft hij onder de molen geslapen? Door de koude sliep hij heen. De koude voelt hij ook nu niet meer. Maar hij is moe, zo moe. Als die sneeuw maar niet zo dik op de weg lag! Hij komt haast niet vooruit en zijn knieën beven weer.

Ai, wat is die ster zwaar op zijn schouder! Als hij die hier in de onderdijk eens achterliet? Achterlaten? De ster? Nadat hij haar eerst heeft verloochend? Is dat zijn spijt?

Hij verlegt de stok naar de andere schouder. Zo scharrelt hij weer verder, maar hij kan haast niet meer. Zijn voeten scheppen de sneeuw. Hij glijdt telkens en wankelt.

Bij de boerderij van Dirk Boon begeeft hem de kracht. Hij weet met moeite nog de leuning van de brug te bereiken en valt daar tegenaan, amechtig. De witte wereld draait. De maan zendt vlammen naar hem uit. Hij moet zijn ster laten vallen. Hij slaat zijn armen achterwaarts om de leuning heen en vindt zo steun. Hij is zich nog vaag bewust, dat hij in de sloot zal glijden, als hij loslaat. Hij houdt zich krampachtig staande.

– Als ik naar Gonne wil . . . , denkt hij mat.

– Als ik naar Gonne wil . . .

Dit alleen houdt hem nog waaks. Gonne riep hem toch immers! Gerben, Gerben! Hij heeft het duidelijk gehoord.

Hoe laat is het toch?

De boer slaapt.

Zou Gonne ook slapen? Weet ze de tijd? Is ze ongerust over zijn uitblijven? Of is ze nog boos op hem? Waarom luisterde hij niet naar haar? Wat heeft ze toch tegen die boer? Dat doet er niet toe, ze had een tegenzin om voor hem te zingen en hij, haar man, luisterde niet naar haar. Is die boer hem meer dan zijn eigen vrouw Gonne? Was dat zijn eerste zonde soms reeds op zijn gang met de ster?

Gerben!

Dat riep zij. Hij hoorde het stellig; twee-, driemaal riep ze het, terwijl hij onder de molen lag.

Hij heeft de ogen nu weer dicht, maar hij glimlacht in al zijn vermoeidheid. Gerben! riep ze. Was ze hem zo nabij?

Gerben!

Daar is weer die roep! Dichtbij, heel dichtbij! Werkelijkheid! En het is Gonne! Zie je wel, zie je wel!

Hij laat de leuning los, en schokt recht. Hij staat te waggelen op zijn benen. Zijn mond valt open, er komt een kreunend-juichend geluid uit zijn keel. Daar is ze! Dat hij haar niet eerder ontdekt heeft! Ze nadert snel over de dijk.

Hij loopt op haar toe met wankele benen.

– Verdorie, kerel, ben je daar eindelijk! Waar blijf je toch?

Hij zegt niets. Stotend lacht hij en zo valt hij tegen haar aan, met de lange armen over haar brede schouders. Ze heeft moeite om zich staande te houden.

– Nou zeg!

Haar krachtige handen duwen hem wat van haar af.

– Gerben, wat heb je? roept ze, tegelijk nijdig en verontrust.

– Je riep me! Je riep me! Je riep me toch!

Zijn stem beeft en juicht. Hij staat nu weer op zijn eigen benen, zijn knieën knikken echter door. Ze ziet het en vat hem ruw bij een arm beet.

– Natuurlijk riep ik je! Dooie kerel van een vent! Waar blijf je? Weet je wel, dat het al één uur in de nacht is? En waar is je ster? Verdorie, ja, waar is je ster? Vent, ben je dronken? Je hebt toch je geld niet allemaal . . . .

Dan ziet ze de stok op de sneeuw en bukt zich ernaar.

– Kapot! Kapot? Loeres, loeres, hoe krijg je dat klaar? Brokken en flarden!

Maar dan ziet ze, hoe hij wankelt. Ze geeft een onderdrukte gil, laat de ster vallen, en vangt hem op in haar stevige armen.

– Het is, Gonne . . . . het is . . . .

Hij hangt zwaar tegen haar aan.

– Niet dronken, Gonne, nee, dronken niet!

Hij richt zijn hoofd op en ziet haar met grote ogen aan. Ze weet zich geen raad, lachen die ogen van Gerben evengoed nog?

Met de arm om hem heen, houdt ze hem overeind. Hij verzet zijn benen moeilijk en staat nu.

– Stil nou maar, verdorie, zegt ze hees. – Ik zeg: stil nou maar. Heb je je op je kop laten slaan, kerel? Stil nou maar! Sta je nou? Gaat het nou weer? Die ster komt toch zeker vanzelf niet stuk, wel? Hoe ver ben je geweest? Ik zeg: stil nou maar!

Gerben legt zijn arm om haar schouder.

– Als ik even zo staan mag, oudje . . . . Het is . . . . , het is . . . . Als ik even zo staan mag . . . .

Ze slaat haar arm met een nijdige beweging vaster om hem heen.

– Het is! Het is! Als je maar weet, dat je zwaar bent!

– Het is, dat je me riep, oudje . . . . anders weet ik niet, of ik . . . .

– Natuurlijk riep ik je, dooie! Ik maar wachten, maar wachten! En jij maar wegblijven, hè!

– Ik had, oudje, ... Hier, die Dirk Boon . . . . Als we weer met onze ster gaan, slaan we Dirk over . . . . gerust hoor!

– Met de ster? Hoor hem! Nooit van mijn leven meer! Neem dat maar van me aan! De ster is trouwens kapot. Heb je gevochten? Kerel, zeg dan toch eens wat! Nee, stil nou maar, stil maar! Kun je nog niet staan? Mijn rug breekt haast.

– Ik sta, oudje, ik sta. Als ik je maar een arm geven mag, zal het nu wel gaan. Neem jij de stok dan?

– Trap die maar in de sloot!

– Hoor eens aan, hoor dat eens aan!

– Heb je gevochten, kerel? Zeg op nou, zeg op!

– Als je niet geroepen had, Gonne . . . .

– Als ik niet geroepen had, had ik je toch wel ontdekt, zanik nou niet! Dus je hebt gevochten, begrijp ik! Stil nou maar! Laat ik eerst maar zien, hoe ik je thuis krijg. Kun je staan?

– Staan? Best. En lopen ook! Als je me maar een arm geeft, oudje. En neem de stok mee.

Hij staat nu los van haar. Ze neemt hem met een donkere blik op. Dan bukt ze zich grommend naar de stok en legt hem over een schouder.

– Vooruit dan maar! . . . . Gaat het? . . . . Je bent een slappe vent! . . . . Gaat het?

– Het gaat, Gonne.

– Hm ja, het lijkt er wel wat op . . . . Als jij niet gevochten hebt, kerel!

– Als je niet geroepen had, oudje, toen ik onder de molen lag . . . .

– Onder de molen? Wàt zeg je? Onder de ‚Bezem’?

– Nee, onder de ‚Boerin‘.

Gerben staat hijgend stil en wil verder vertellen. Maar Gonne brengt hem met een ruk van haar arm weer op gang.

– Het is mij te koud om stil te staan. Vooruit nou maar! Stil nou maar!

Zo naderen zij het zwarte kronkelpaadje langs het water. Hier moeten ze zeer voorzichtig gaan, want het pad is nauwelijks te zien onder de sneeuw. De witte nachtsilte is om hen. De Zaan ligt roerloos te glinsteren achter de rietschoot. De maan tekent voor hen uit hun schaduw op het blanke sneeuwkleed.

Ze zijn nu dicht bij hun huis. Dit besef geeft Gerben nieuwe kracht. Ze vorderen steeds sneller. Ergens geeft een torenklok één gebarsten slag.

– Half twee! zegt Gonne. – Als het maar tijd wordt!

Gerben blijft staan en draait zich geheel naar haar toe.

– De ster, oudje . . . , begint hij. Dan lacht hij zacht, met stootjes.

– De ster sloeg ik op de kop van Knelis de Kneu kapot. Hij beledigde Christus.

– Christus?

Gonne moet er even over nadenken. Dan stuift ze op.

– Knelis de Kneu zeg je, sufferd? In ‚Spitsbergen‘? Christus’ ster in een kroeg? Ben je van Lotje getikt, kerel? Zo gaat het nou, als ik er niet bij ben! De ster van Christus in een kroeg! Ja, en toen hebben ze je er natuurlijk uitgesmeten! Of ze gelijk hadden! Wat deed je daar ook! Op de borrel af, hè, ik begrijp het! Je rook zeker wat, toen je daar voorbijkwam!

– Nee, eerlijk niet, oudje, ruiken deed ik niks. Maar een borrel kreeg ik wel, van Japie. En toen nog één. Dat is de schuld, oudje. Eerlijk. Ik zal het ook niet meer doen. Tenminste . . .

– Tenminste! Tenminste! Alle kerels zijn hetzelfde! Nou, kom maar mee, ouwe lubberaar. Ik hoop, dat het vuur in de kachel nog niet uit is. Wat laat jij een mens een kou lijden, midden in de nacht!

– Als je niet geroepen had, Gonne . . .

– Geroepen? Ja, ik ben daar gek! Ik zal je roepen! Kom je nou mee? Anders loop ik weer weg en laat je staan!

– We slaan Dirk Boon over, Gonne. Eerlijk, hoor. Ja, ik kom al.

Ze lopen nog even door, de laatste schreden over het kronkelpad. Dan verlaten ze het water en komen op de weg, die door hun gehucht leidt. Hier dringt Gonne tot sneller voortgaan.

– Als iemand ons hier ziet, weet morgen de hele wereld het, gromt ze.
– Jij ook met je malle kuren!
Ineens houdt ze echter stil, ondanks haar vrees voor de dorpspraat.
– Dat is waar ook! Onder de molen, zei je, hè? Onder de ‚Boerin‘.
Króóp je daaronder?
– Om de sneeuw, oudje, om de sneeuw en de harde wind! En toen ben ik in slaap gevallen.
– Ezel, dat je toch bent! Dat was om je de dood op het lijf te halen!
Wat deed je ook in die kroeg! Christus’ ster in een kroeg!
– Ik dacht, Gonne . . . .
– Jij dacht, jij dacht! Jij denkt nonsens, altijd weeraan!
– Ik dacht, oudje . . . . Een herberg . . . . te Bethlehem . . . . daar was voor Maria niet eens plaats . . . . Die moest in een stal, bij de os en de ezel . . . . Daar kwam Christus op de wereld.
– Gekkepraat!
– En zou dan ‚Spitsbergen‘ niet wat voor de ster zijn? Elke stal is goed, oudje, elke schuur is goed.
– Malligheid. Praatjes vullen geen gaatjes. Kom maar mee! Blijf niet zo staan! Je kùnt toch nog wel, hè? Nou dan!
– Als je niet geroepen had, Gonne . . . .
– Klets! Kom nou maar! Lieve hemel, wat ben ik blij, dat ik je thuis heb! Dat brok hout hakken we stuk!
– De stok is nog goed, en een paar latten zijn nog heel.
– Hè? Wát? Wat bedoel je?
– De ster maken we nieuw!
– Hoor eens aan, hoor eens aan! En dan er weer mee naar ‚Spitsbergen‘, denk ik?
– En verder, Gonne. Als jij meegaat, kan het geen kwaad. Gerust niet, oudje. Dirk Boon slaan we dan wel over.
– Hoor nou zo’n vent! Hij kan op zijn benen haast niet staan en . . . .
De deur klemde en ging moeilijk open. Ze gaf er een duw tegenaan met haar achterdeel, zette het overschot van de ster tegen de muur aan, nam Gerben bij de arm en hielp hem over de drempel heen.
– Eerst jìj en dan ik maar!
Ze schoof hem als een kleinood naar binnen, stond nog even in de open deur, keek naar de maan en de sterren, haalde toen de stok met de bengelende rafels eraan in het portaal en trok de deur dicht.
Een nachtlichtje brandde in de kamer. Gerben zat reeds in zijn stoel, de jas nog aan, de muts diep over de oren. Zijn mond stond wat open,

hij hijgde zwaar, hij was zeer moe, maar zijn ogen glansden tevreden. Gonne porde de kachel op.

– Als je nog eens wat bedenkt op Kerstavond, gromde ze in haar gebukte houding.

Gerben hief langzaam een hand op en glimlachte naar haar.

– Je bent een best oudje, zei hij. – Als je me niet geroepen had . . . .

– Geroepen? Geroepen? Daar heb je hem weer!

Hij gaf daar geen antwoord meer op. Hij zat nu met gesloten ogen, maar de glimlach legde zich om zijn mond. Neen, neen, geen antwoord, geen antwoord. Hij wist, wat hij gehoord had, toen hij onder de molen lag. Maar er was nu eenmaal een werkelijkheid, waaraan Gonne niet kon geloven.

DE VEERMAN EN ZIJN DUIVEKATER

ang geleden, misschien wel een eeuw, was het eens Kerstavond aan de Zaan. Bij het noorderveer woonde toen de oude Willem Bak, die was daar overzetter. De schemering kwam reeds aandrijven over het water en over het wijde land. Het was bladstil weer en het vroom tamelijk hard. Dat was in de vroege morgen reeds begonnen, dus Willem had de gehele dag een koud baantje gehad. Het was drukker dan gewoonlijk geweest, veel volk dat boodschappen ging doen of dat voor de Kerstdagen op bezoek ging naar familie. Nu zou het wel afgelopen zijn, dacht Willem, en dat vond hij wel goed ook, want hij had er genoeg van: zijn handen waren stram van de koude en hij leek wel rozig van de gehele dag in dat vriesweer. Daarom had hij nu maar eens wat vuur in de haard aangelegd, de eerste turfjes glommen al lekker aan en daar stond hij met een tevreden lachtrek om zijn mond naar te kijken. Toen liep hij naar het raam en zag naar buiten. Verdange, wat werd het al donker! Hij kon de Veerschuit, de molen aan de overzijde van het water al niet meer zien. En de bloemen kwamen al op de ruiten. Licht en vuur moest er op deze Kerstavond zijn! Kerstmis zelf kon hem niet schelen. Hoeveel eeuwen was die Christus al dood, en er waren er genoeg, die zeiden, dat hij nooit bestaan had! De kerk was een zaakje van dominees en pastoors, die er hun broodje mee wonnen en nog wel een beetje meer dan dat! En in die kerk zeiden ze allemaal „broeder en zuster” tegen elkaar, maar daarbuiten vraten ze elkander nu en dan bijna op. Neen, aan zijn lijf geen polonaise! Maar een duivekater en een snee kerstbrood lustte hij op deze avond evengoed als al die andere mensen, natuurlijk. De melk stond reeds te sudderen op de vuurpot en de lamp stak hij nu aan en de doek hing hij voor de ramen. Geen gluurders!

Willem grijnslachte weer en legde nog een paar turfjes op het vuur, hij hield zijn knuffelige, kromme vingers dichtbij de vlammen. Hij

schurkte genoeglijk met zijn schouders: je voelde de warmte al, welzeker!

En nu een witte lap op tafel voor zijn avondmaal! Dat deed hij anders bijna nooit, maar nu moest het toch maar weer eens gebeuren. Je vrat, verdange, geen duivekater van het kale hout! Je was geen heiden! Hij had nog wel zo'n witte lap in zijn ladekast, nog van zijn moeder geërfd. Zijn zuster Stijn was anders zo goed als met al het linnengoed gaan strijken, dat inhalige varken! Maar ze had haar trekken wel thuis gekregen, met haar barrel van een vent! Zij zat nu ook, net als hij, helegaar alleen! Maar hij had tenminste nog zijn vuur en zijn duivekater en zijn boter en zijn melk, en zij . . . zij zat nu wel in de kou op een houtje te bijten. Ze verdiende ook niet anders! Je kon beter geen zuster hebben dan zo een. Hij zou wel nooit meer met haar omgaan, rekende hij. Tussen hen beiden was het uit, afgelopen!

De oude Willem met zijn brede en wat kromme rug dekte zijn tafel op deze Kerstavond net zoals hij dat vroeger bij zijn moeder had gezien, en er was kerstbrood en chocolademelk en duivekater, en er was boter in het potje, tot over de rand. Zittend op de stoel in zijn hoekje sneed hij de punt van de duivekater af en smeerde deze dik onder de boter. Hij hield het vaste, zoete brood even tussen duim en vinger naar het licht van de lamp en lachte ertegen. — Verdange, mompelde hij, — verdange, eet smakelijk, Willem!

Toen . . . neen, hij bracht dat lekkere hapje niet naar zijn mond. De bel ging op dat ogenblik, de bel van het veer, de bel aan de overkant van het water. Willem zei weer: verdange! Maar dat klonk nu heel anders. Nijdig klonk het nu. Hij stond moeilijk op, draaide de lamp laag en liep naar de buitendeur. Daar propte hij het stuk duivekater achter zijn kiezen. Het smaakte hem nog net zo veel, dat hij trek kreeg om er meer van te nemen. Maar dat ging op dat ogenblik natuurlijk niet. Verdange, verdange!

Er lag nu een aardig vliesje ijs in de Zaan. Zijn riemen gingen er nog wel doorheen, maar het kostte moeite, en tegen de plecht van de schuit maakte het een zacht knetterend geluid.

— Te duivel, mopperde Willem, — als ik er morgen nog maar door kan! Die aan de overkant trok nog eens aan de bel. Het ging hem zeker te langzaam.

Willem stond boos op.

— Blijf nu maar met je vurige nagels van die bel af! riep hij in het donker over het water. — Ik kom al!

Op de wal stond een brede, zware man. Die zei met een rustige stem:
– Goedenavond.

Maar Willem groette niet terug.

– Stap maar in, zei hij bokkig. – Je lijkt wel haast te hebben.

Daar antwoordde die man niet op. Het was nog steeds bladstil, maar de lucht zat dicht, er was geen ster te bekennen. Je hoorde niets dan de slag van de riemen en het knetteren van het ijs.

Ze waren zo ongeveer op het midden van de Zaan, toen vroeg die man ineens: – Hoe gaat het met je zuster, Willem?

– Mijn zuster?

Willem schrok en hield zijn riemen omhoog.

– Mijn zuster? Wat kan mij dat schelen! En wat gaat jou dat aan?

Daar antwoordde die man weer niet op. Hij zat daar zwaar op de achterdoft en zei niets meer, zodat Willem maar weer begon te roeien. Hij zal zo ongeveer drie kwart van de Zaan over geweest zijn, toen zei die man weer: – Die Stijn van jullie was toch wel een aardig meisje toen ze jong was. Weet je nog wel, Willem, dat jullie eens samen naar Knollendam gingen en dat jullie zo'n plezier hadden, omdat ze net deed, of ze de juffrouw van de burgemeester was? Toen zei je niet: dat varken!

Nu schrok Willem zo, dat hij opsprong van zijn doft.

– Toen was ze dat ook niet! riep hij die man verontrust toe. – Maar hoe weet jij dat, kerel? Wie ben je? Ik ken jou helegaar niet!

– Denk maar eens goed na, zei die man. – Als je goed nadenkt, dan ken je me wel, zei hij.

Toen zweeg hij weer en de duisternis werd nog zwaarder en Willem roeide maar weer door, maar hij voelde zich heel onrustig. Toen ze in het haventje lagen en die man reeds op de wal stond, zei Willem nog:

– Je kunt nu wel wat zeggen, maar kennen doe ik je toch niet.

Hij keek een beetje schuin naar die man omhoog, en wat zachter zei hij:

– Je bent niet iemand van hier. En waar ga je naar toe?

De man was nu in het duister niets meer dan een vage schaduw. Hij antwoordde rustig: – Ik ben van overal. En ja, ik ga naar de kerk.

Toen lachte Willem, maar het klonk niet heel echt.

– Dan ben je rijkelijk vroeg, baas! riep hij uit. – En als je het maar weet: die Christus is al duizenden jaren dood!

Die man was nu in het geheel niet meer te zien. Willem hoorde alleen zijn stem nog, enkele woorden: – Ja, en voor ons gestorven, ook voor jou, ook voor je zuster!

Het was net, of de nacht zelf die woorden had gesproken. Willem werd er stil van. Hij gluurde nog even met scherpe ogen door het donker, maar toen hij niets meer zag, legde hij mopperend de ketting om de paal heen. Verdange, zijn knieën beefden ervan! Langzaam en zwaar liep hij op zijn huis toe.

Binnen stond hij enige ogenblikken wat dwaas rond te kijken. Toen zag hij de witte tafel. Hij kreeg de smaak van de duivekater weer in de mond en begon zonder erg te kauwen. Hij boog zich over de vuurpot en nam de chocolademelk van het trefje af. Hij stond zo maar enige

tijd stil met de bruine, glimmende chocolapot in zijn handen. De woorden van die man gingen maar telkens door zijn hoofd. Die raakte hij niet kwijt. Met Stijn naar Knollendam, ja. De juffrouw van de burgemeester, hahaha! Wat ze daar om gelachen hadden! Dat wist die vent goed! Maar nu was Stijn . . . Had hij gezegd, dat ze een varken was? Nu, dat zal wel! In ieder geval, al was ze nu ziek, tussen hen was het uit, afgelopen! En *hij* nam nu zijn duivekater en zijn melk! Duivels, wat was hij koud geworden! Wat zou het smaken! Hij liet zich door die donkere kerel zijn avondje niet bederven!

Wat opgewekter liep hij op de tafel toe, de warme chocolapot hoog in zijn handen. Toen bemerkte hij pas, dat de lamp bijna geen licht gaf en hij stak zijn hand uit om deze wat hoger te draaien . . . Toen . . . neen tot het inschenken van de chocolademelk kwam hij niet.

Op dat ogenblik ging de bel weer aan de overkant van het water. Verdange, verdange!

Er schoot een scheut bruine melk op het witte tafellaken. Verdange, moest er nu weer iemand over? Hij stond luisterend, met de pot in zijn van opwinding bevende hand. Duidelijk hoor! De bel ging! Daar kon hij niet aan ontkomen! Hij moest! Hij had moeite genoeg om zichzelf te overwinnen. Hij liep zwaar naar de vuurpot en zette de melk weer op het treefje neer. Toen ging hij naar buiten.

Het leek wel, of er in die korte tijd meer ijs in de Zaan was gekomen. Zo nu en dan moest hij achterover in de riemen hangen om er door te komen. Hij was midden op de Zaan, toen trok die aan de overkant nog eens aan de bel. Willem gaf een nijldige grauw in zijn baard, maar riep geen woord naar die kerel.

Op de wal stond een man, dat was vast, maar hij kon hem niet zien, zo donker was het onderwiel geworden.

— Stap maar in, zei Willem kort. — Je had van mij gerust wel wat vroeger mogen komen.

— Goeienavond, zei die man. Maar Willem zag niets. Hij voelde alleen maar, dat die man op de doft stapte en ging zitten.

— Goeienavond, zei Willem en hij begon zwijgend terug te roeien. Het was ook nu nog bladstil en de lucht zat dicht. Het roeien ging zwaar.

— Die kerel kon me wel eens een beetje helpen, dacht Willem.

Hij had het nog niet gedacht, of hij voelde reeds dat die man vlakbij hem op de tweede middendoft ging zitten en bij het halen aan de riemen ook zijn handen eraan legde.

Ze waren midden op het water, toen vroeg die man ineens: — Hoe gaat het met je zuster, Willem? Wordt ze al wat beter?

Willem sprong met een vloek op, alsof hij gestoken werd.

— Begin jij ook al? snauwde hij naar die man voor hem.

Daar gaf die man geen antwoord op en ze roeiden samen verder.

Willem zei ook niets meer. Dat zou wel het beste zijn, dacht hij.

Ze zullen zo ongeveer drie kwart van de Zaan overgeroeid zijn, toen

zei die man: — Die Stijn van jullie is er niet best aan toe, Willem. En

het was toch zo'n pittig ding, toen ze jong was. Heeft ze dit verdiend?

Hoe zou jij er zelf aan toe zijn, als je niets méér en niets anders terug

kreeg dan wat je verdiend hebt? Varkens zijn we op zijn tijd allemaal,

Willem, vind je niet?

Willem wist daar geen antwoord op. Zijn knieën sloegen van ontsteltenis tegen elkander, dat voelde hij. En toch was hij nijldig.

– Wie ben je, kerel? vroeg hij, toen de boot in het haventje lag en die man al op de wal stond. – Je bent niet van hier. En waar ga je naar toe? Ook naar de kerk soms?

Hij keek schuw naar die man, maar er was niets van hem te zien. Hij hoorde alleen zijn stem maar. Die klonk warm en rustig.

– Ik ben van overal. En ja, ik ga naar de kerk.

– Dan ben je rijkelijk vroeg, wilde Willem weer zeggen, maar hij voelde, hoe er een prop in zijn keel kwam en daar kon hij niets tegen doen. Hij was tegelijk boos en verdrietig. Hij wist met zichzelf geen weg meer. Twee machten vochten er in hem.

En door de ene macht zei hij zachtmoedig naar die man: – Doe dan maar kalmpjes aan, hoor, want dan hebt u nog ruim de tijd.

En door die andere riep hij: – Als je maar weet, dat Christus al duizenden jaren dood is!

Dat was weer de oude Adam in hem.

Toen gooide hij de ketting om de paal en stapte op de wal. Daar bleef hij verwonderd staan. Er kwam geen antwoord. En hij dacht: voor ons allemaal, zegt die man nu niet, dat Christus voor ons allemaal, dus ook voor mij, doodgegaan is?

Maar het duister lag zwijgend om hem. Hij schudde zijn oude kop en liep mompelend naar zijn huisje.

Binnen stak hij niet eens voor de tweede keer zijn hand naar de chocoladepot uit. Ook draaide hij de lamp niet op. Hij zette zich op zijn stoel en zat maar te kijken met zijn ogen nergens. Hij zag geen lamp en geen tafellaken, hij zag geen kerstbrood en geen duivekater meer. Wat hij zag dat waren allemaal beelden uit het leven met zijn zuster, toen hij nog niet kwaad met haar was. Varkens zijn we op zijn tijd allemaal? Jawel, jawel . . . . maar Stijn . . . . Stijn . . . . ? Hoe zou jij er zelf aan toe zijn, als je niet méér kreeg dan je verdiend hebt? Niets meer? En niets anders? Die duivekater had hij verdiend, dat kan geen mens hem ontstrijden, en die boter ook en dat kerstbrood ook! Wilde hij dan wat meer en wat anders? Jawel, jawel. Bedoelde die man misschien wat hij aan de armoede verdiende, waarin hij zijn zuster liet zitten? En dan niet alleen de armoede aan boter en brood, maar ook nog die andere, die een mens lijdt, als hij voelt dat iedereen, zelfs zijn broer, hem in de eenzaamheid en ellende laat? Jawel, jawel . . . . maar Stijn . . . . maar Stijn . . . .

Zo zat Willem daar en de chocolademelk sudderde en de laag brandende lamp sputterde zo nu en dan eens. En hij vloekte niet eens, toen

hij voor de derde keer de bel aan de overkant hoorde, maar hij stond op en liep zwaar naar de buitendeur.

De Zaan was nu geheel dichtgevroren en hij kon er bijna niet meer door. Het was zo hard gegaan, dat hij zijn ijshamer en zijn pikhaak moest gebruiken. Het was een zwoegen zonder einde. Maar Willem deed het en hij vloekte niet eens meer. Toen hij halfweg was, dacht hij nog: zou die kerel nu nog weer voor de tweede keer bellen? Maar er gebeurde niets en hij zag ook niets, want het was ondoordringbaar donker rondom hem. Hij roeide alleen nog maar goed, doordat de richting door de jarenlange gewoonte als het ware in zijn bloed was overgegaan.

Maar toen bij de wal en de paal! Daar zag hij wèl iets! Een ogenblik stond hij verbijsterd midden in zijn boot. Toen riep hij veel te luid en te grof, doordat hij vanbinnen zo beefde: – Zeg, jij daar, ben ik nu beduveld of jij? Je ziet eruit, of je door een dikke sneeuwbuï hebt gelopen, en er is nergens een sneeuwvlokje te bekennen, nergens!

Toen schrok hij. Ineens zag hij niets meer bij de paal. En hij voelde ook niet aan zijn schuit, dat er iemand ingestapt was. Meteen schrok hij alweer, voor hij nog goed en wel om zich heen had kunnen kijken.

– Steek maar van wal, Willem, hoorde hij een zachte, klare stem, zacht maar toch zo sterk, dat er geen weerstand aan te bieden was, en zo klaar, zo zuiver, dat het was als een troost in die zwarte nacht.

Met een plof viel Willem terug op de roeidoft, maar zijn handen grepen niet naar de riemen.

– Neemt u mij niet kwalijk, zei hij bijna onhoorbaar naar die gestalte op de achterdof. Zijn ogen waren nu wijd open, hij haalde diep adem. Die man daar had geen gewicht! En hij gaf licht af! Het was geen sneeuw, wat hij om zich heen had, het was licht! Het was licht, dat heel zacht straalde, zoals het water soms bij zomerafend, als je erin roerde met je riemen of met je hand. Die man op de achterdof zat in een krans van licht!

– Neemt u me niet kwalijk, stotterde Willem, terwijl hij de ijshamer in de hand nam, – maar u komt zo laat en het vriest zo hard. Er zouden door dat hameren weleens spatten en schilfers kunnen vliegen, neemt u me niet kwalijk.

Hij hoorde een zacht, vriendelijk lachen op de achterdof.

– Leg je hamer maar neer en neem je riemen, Willem, zei de man daar.

– Neem je riemen toch, Willem, en roei!

Roeien?

Er kwam bijna weer een vloek over Willems lippen, maar hij hield die nog net binnen de poort van zijn mond. Er was nu niets anders in hem dan de verwondering over wat hij moest beleven. Hij legde de ijshamer gewillig weg en greep de riemen.

– Maar, begon hij nog eens haperend, – als het niet gaat . . . !

– Roei maar, Willem, zei de man weer, en toen roeide Willem maar.

– Zie je nu wel, ouwe jongen, dat het wel gaat!

Dat zei die man nog, en ja het ging. Het leek wel of er geen ijs was. Midden door de ijsvlakte van de Zaan roeide Willem! Rondom de boot kwam het water zo maar open, juist alsof het daar midden in de zomer was. Zo kwamen ze midden op de Zaan.

Toen vroeg die man met een stem zo zuiver als glas: – Hoe is het nu met je zuster, Willem?

Willem hijgde naar adem. Hij had de vraag al verwacht. Hij had er zelf ook voortdurend aan moeten denken. Maar hij durfde haast niet te antwoorden.

– Daar weet ik niets van, meheer! stotterde hij. Zijn blik hechte zich aan de lichtende gestalte op de achterdoft en er kwam plotseling een verlangen in hem op om de ogen van die man te zien. Ze waren echter niet te onderscheiden, zo donker was het overal. Hij zag alleen maar het licht, dat om die man heen was, en hij wachtte vol spanning of er geen enkel antwoord kwam.

Ze waren al niet eens meer zo ver van de wal af, toen hoorde hij eindelijk weer die heldere stem:

– Wat je aan haar doet, Willem, dat doe je aan Mij, dat moet je niet vergeten!

Door de nacht kwamen die woorden als vreemde gasten naar Willems hart. Hij hoorde ze wel, maar hij kon ze niet volkomen begrijpen. Moest hij ze nu toch maar binnen laten? Hij hield zijn riemen omhoog en dacht diep na. Er liepen weer rillingen over zijn rug, maar dat kwam ditmaal niet van de koude, dat wist hij best. Toen zuchtte hij eensklaps diep en de deur ging voor die gasten open, zonder dat hij wist hoe dit gebeurde. En hij leek er toch wel een beetje blij om te wezen ook.

– Jawel, meheer, kwam het toen aarzelend uit zijn mond. Hij hoorde er zelf zo'n zachte klank in, dat hij zich schaamde en er zijn ogen even om sloot. Daarna zuchtte hij nog eens zwaar en roeide maar weer verder.

Toen het bootje in de haven lag, sloot het ijs er dadelijk om toe. Wil-

lem voelde dat het meteen stijf lag. Hij bukte moeilijk naar de ketting en toen hij weer overeind kwam en opkeek, zat die man niet meer op de achterdoft en hij zag hem ook niet op de wal. Hij leek daar wel niet eens zo heel verwonderd meer over.

Hij stapte op de wal en liep naar zijn huis. Weer zat hij daar lang zwijgend in zijn hoekje. Zijn gedachten waren zwaar. Dit leek nu zo'n heerlijke Kerstavond te zullen worden en moest hij nu naar Stijn? Hij was in geen twintig jaar bij haar geweest, al woonde ze ook maar enkele huizen van hem af. Jawel, jawel, maar- het- moest- tòch!

Hij hoorde hoe de klokken door de stille nacht begonnen te luiden. De kerk ging aan, maar daar ging hij nu niet heen. Hij moest nu naar Stijn. Of zou het misschien beter zijn, als hij eerst naar de kerk ging? Christus was geboren en gestorven duizenden jaren terug. Leefde Hij nu toch nog? Kon dat? Waren er dingen tussen hemel en aarde waar zo'n overzettersvent als hij niet bij kon? Was alles echt, wat hij beleefde in deze nacht? – Hoe is het met je zuster, Willem? Broers en zusters, daar had je het toch immers over! Jawel, stil maar, hij ging nu immers al!

Hij stond moeilijk op. Hij pakte alles in een boodschappenmandje: het kerstbrood, de boter, de chocoladepot met een doek erom, en het laatst: die lekkere duivekater. Hij rook er nog even aan, voor hij ertoe besluiten kon. De punt was eraf, dat was nu toch wel wat jammer, vond hij. Toen trad hij het duister van de Kerstavond in en ging zijn zware weg naar Stijn. Hij dacht zo nu en dan nog, dat hij die lichtende man voor zich uit zag lopen en hij hoorde aldoor diens nooit meer te vergeten stem.

